

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

26 САКАВІКА

2004 г.

№13/4250

АНОНС!

Набліжаецца 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 60-годдзе Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Установа «Літаратура і Мастацтва» падрыхтавала да выдання кнігу «Наша Перамога». Заказы на яе прымаюцца па тэлефоне : 284-66-71

Дык ці трэба канцэнтраваць літаратурныя сілы?..

Хіба мала для з'яднання прычын? Кнігі пісьменнікаў не выдаюцца, спадчына нават самых лепшых і калісьці славуных зусім занябаная.

СТАР.

2

БЕЛАРУСКІ КНІГАЗБОР

Унікальны 200-томны кніжны праект класікі беларускай літаратуры і літаратуры пра Беларусь

тэлефон/факс (017) 2207027
тэл. мабільны (029) 7721914
kniha@bk.lingvo.minsk.by
www.bk.knihi.com

І ПАЭТ, І ВЫДАВЕЦ

Кастусю Цвірку – 70

Мы ў гэты свет
на нейкі міг прыйшлі —
І чалавек, і звер,
і птушка, і расліна.
Усе мы мацеры адной —
Зямлі
І па-братэрску, каб цвісці
маглі,
Адзін другога
берагчы павінны!

Грэшы, люблю трапня і дасціпныя розыгрышы, асабліва пісьменніка-літаратурныя, бо і сам неаднойчы мог кагосьці падкузьміць, вы-

нання прычын? Кнігі пісьменнікаў не выдаюцца, спадчына нават самых лепшых і калісьці слаўтых зусім занябаная. Той жа Дом літаратара не першы рыначны год цягнуць у розныя бакі лебедзь, рак і шчупак. А дзе ж самі пісьменнікі? Сварацца, мянташаць языкамі, з мухі, як вядзецца, робяць слана, а ледзь што, дык адразу адзін аднаму па "вішнёвым пысаку". З-за ўласных амбіцый, нейкага шляхецка-сялянскага гонару нават забылі пра юбілей класіка сучаснай беларускай паэзіі Анатоля Вялюгіна. Нічога — ёсць

еца, у тым ліку і чалавечы маразм, толькі, кажучь, рукапісы не гараць.

Гэта акурат тыя рукапісы, якія пры сённяшняй эканамічнай сітуацыі ў краіне ніколі не стануць кнігамі. Але ж кнігі — галоўны капітал пісьменніка. Хтосьці там з Гародні задумаў пабудаваць побач з касцёлам сямейны склеп, дзе калі-небудзь супакоена і мірна ўлягуцца пажыццёвыя астанкі багаченькага прадпрыемальніка, а ў нашага беларускага творцы адзін клопат: дзе ўзяць "грошаў" на друкарскую матэрыялізацыю чарговага рукапісу? Камунікаму дапамагаюць, і кнігі ўсё ж вы-

меннік Мікола, а пісьменнік — нехта сярэднястатыстычны — Іван Іваноў наогул ніколі нічога не чытаў. Вось чаму, карыстаючыся выпадкам і не крыўдзячы рэдакцыю, хацелася б унесці і сваю лепту ў згуртаванне літаратурных сіл на платформе газеты беларускай творчай інтэлігенцыі. Гэта ж такія простыя і надзённыя іскіны:

Мы, пісьменнікі, павінны блізка стаяць да сваёй газеты "ЛіМ", бо гэта наш апэратыўны орган, праз які мы павінны гаварыць пра патрэбы і стан нашага літаратурнага руху, даваць

«Сканцэнтраванаць літаратурныя сілы»

кінучь нейкую смешную фацэцыю, хоць ніколі не крыўдаваў, калі штосьці падобнае, бывала, адчыбучыць са мною адзін мой жартаўлівы сябра. Вось напісаў загаловак і падумаў: а ці трэба канцэнтраванаць літаратурныя сілы? Трэба. Нават па той прычыне, што ў асяроддзі творцаў няма ні ладу, ні згоды, ні элементарнай павагі да працы сваіх жа калег. У наўнасьці не згуртаванне, а так бы мовіць, расканцэнтраваныя літаратурныя сілы. І тут, вядома, не да розыгрышаў.

На нядаўняй радзе СБП у шэрагі творцаў улілося годнае папаўненне — 13 актыўных і здольных пёраў. Пасля тайнага галасавання было аб'яўлена: нас цяпер 532! Чым не рэкорд? Яшчэ ніколі Беларусь не мела столькі дзейных, па-сапраўднаму нацыянальных пісьменнікаў. Аднак 13 — лічба ўсё-такі каварная. Не хочацца казаць — чортаў тузін. Можна, іменна таму рэкорд трымаўся не болей як гадзіну, а потым членаў Саюза (ці сяброў) стала 531. Чаму? На той жа радзе з "масавага ўжытку" быў выкрасаны даволі сціплы, зусім не балбатлівы паэт: ідзе, маўляў, не ў нагу з эпохай. Зноў-такі гэта факт, а не розыгрыш.

Дык ці трэба канцэнтраванаць літаратурныя сілы? Хіба мала для з'яд-

дань памяці, ёсць і суд памяці. Такі ж справядлівы, як і Божы. Хоць і ён, пэўна, не для ўсіх.

Зноў жа пішучца гэтыя радкі не дзеля прыгожага слоўца. Вядомая журналістка Марына Бяляцкая ў сваёй "раскручанай" газеце нядаўна расказала, як у наш час робіцца "пратэжэ на той свет". Каб трапіць у рай, аказваецца, нічога складанага няма. Трэба проста мець салідны капітал, прынамсі, не меншы, чым у аднаго сучаснага багача з Гародні, які, набраўшыся па вушы згрызот сумлення, дзесьці на сваёй малой радзіме крыху падрамантаваў касцёл, "пасадыў ксяндза на аклад", і зараз у абавязкі святара, па агульнай дамоўленасці, уваходзіць пастаяннае адпушчэнне і былых, і будучых грахоў не толькі самому бізнесмену, але і ягонай сям'і, праўда, апошняй усяго два разы на год. Уявіце сабе: зрабіў чалавек нешта там нядобрае, а назаўтра, глядзіш, тых саграшэнняў перад Богам як быццам і не было. Даруйце, але нешта падобнае назіралася пры самадзяржаўі: юны дваранін яшчэ і не нарадзіўся, а ён ужо ці то палкоўнік, ці то штабс-капітан. Усё на свеце мяняецца, усё паўтара-

ходзяць, часам зусім не горшыя ні па якасці, ні па змесце, чым у французай ці немцаў. Ды ў самым незайдрым становішчы, на жаль, апынуліся сённяшня маладыя паэты і празаікі. Наклад іхніх "камерцыйных" кніг да слёз мізэрны — 300—500 асобнікаў. Дзе ўжо тут станеш вядомым і раскручаным? Відавочна, у будучым часе выручыць Інтэрнет. А пакуль што ў меру сваіх магчымасцей творчай моладзі дапамагае Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва". Таму і прыкра, што гэты яе шлях, нават любыя спробы знайсці рэальныя сродкі на выданне рэальных літаратурна-мастацкіх часопісаў сярод асобных пісьменнікаў лічацца надта ўжо заганнымі.

Зрэшты, нікога я не дакараю. Кожны мае права выказаць асабістую думку як у вуснай форме, так і на старонках друку. Штотыднёвік "Літаратура і Мастацтва" таксама прыдатны для спрэчак і дыскусій. Што ж, культурная, грунтоўная газета. І тыраж трымаецца на стабільным узроўні, хоць наклад імкліва не расце яшчэ і па той прычыне, што сваё выданне не выпісаў пісьменнік Алесь, не ўстрасянуў калітой пісь-

свае ацэнкі пэўным літаратурным фактам і з'явам.

Поспех работы нашей газеты залежыць у многім ад нас саміх. Мы павінны дамагацца таго, каб наша газета стала выдатнай трыбунай, кожнае слова з якой было б — глыбокі аўтарытэт.

Рэдкалегія газеты павінна сканцэнтраванаць каля газеты літаратурныя сілы, дамагацца таго, каб газета была ўдарнай.

Цяпер шчыра прызнаюся: тэкст, набраны курсівам, напісаны не мною. Акурат з вельмі пільнай нагоды ён патрапіўся на вочы ў восьмым томе Збору твораў Кузьмы Чорнага ("Мастацкая літаратура", М., 1975, с. 190). Ды і заглавак таксама адтуль — "Сканцэнтраванаць літаратурныя сілы". Упершыню ж гэтую надзённую нататку беларускі класік надрукаваў у газеце "Літаратура і мастацтва" 31 ліпеня 1934 года. Бачыце, прайшло шэсць дзесяцігоддзяў, а пісьменнікі жарсці ніяк не ўлягуцца. Што за няўрымслівы народ, гэтыя прасунутыя і не зусім прасунутыя творчыя людзі?

Віктар ГАРДЗЕЙ

КАЛЕКТЫЎНЫ ПАРТРЭТ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

Сёння ўжо можна сцвярджаць, што кніга "Мы — беларусы", якая пабачыла свет напрыканцы мінулага года, "пайшла ў народ". Адно са сведчанняў таго — прэзентацыя яе, што адбылася ў Астравецкім раёне.

— Гэтае выданне, без перабольшання можна сказаць, з'яўляецца калектыўным партрэтам нашага беларускага народа ва ўсёй яго шматграннасці і таленавітасці, — сказаў, адкрываючы імпрэзу, намеснік старшыні Астравецкага райвыканкама Аляксандр Яўгенавіч Клімчэня. — Тут сабраны нарысы пра лепшых беларусаў, якія праславілі сваю радзіму, — пісьменнікаў, мастакоў, музыкантаў, грамадскіх дзеячаў. І разам з тым — пра людзей з народа, якія не дасягнулі нейкіх незвычайных вышынь, але сваім паўсядзённым жыццём, напоўненым творчай і добра-сумленнай працай, уяўлялі непаўторны ўзор у канву партрэта беларуса — чалавека простага і незвычайнага, сціплага і таленавітага. І нам асабліва прыемна і патэсна ўсведамляць, што сярод больш як двухсот нарысаў пра лепшых беларусаў чатыры прысвечаны людзям Астравеччыны.

У той дзень на сцэну раённага дома культуры былі запрошаны героі нарысаў журналісткі Ніны Рыбік, што ўвайшлі ў зборнік: заслужаная настаўніца рэспублікі Ефрасіння Маркаўна Прохарава (на жаль, яе муж, ветэран вайны, заслужаны работнік прамысловасці Анатоль Іванавіч Бацалеў — гэтай унікальнай сям'і прысвечаны нарыс "Заслужаныя" — у той дзень з-за хваробы не змог прысутнічаць на ўрачыстасці); яе калеганка па цяжкім пасляваенным юнацтве і па прафесіі, пачынальніца настаўніцкай дынастыі Вера Аляксандраўна Багачова (на-

рыс "Настаўніца"); рабочы лясніцтва, мастак-таксідэрыст, стваральнік адзінага ў сваім родзе прыватнага музея, музея астравецкай фауны Мечыслаў Змітровіч

("Музей — яго душа"). Усе яны — неардынарныя людзі, кожны са сваім багатым унутраным светам, са сваім агеньчыкам у душы, які саграе бліжніх і свеціць больш далёкім. На жаль, не змагла ў гэты дзень прысутнічаць на імпрэзе і яшчэ адна гераіня кнігі — сьлінная ткаля з амаль што загінутай вёскай Перавознікі, ручнікі якой прадстаўляюць Астравеччыну ва ўсім свеце, жанчына з цяжкім лёсам і светлай душой — Яніна Іванаўна Бутовіч. Але для яе, як і для кожнага з прысутных, намеснік загадчыцы цэнтральнай раённай бібліятэкі Данута Францаўна Чарнушэвіч, якая вяла імпрэзу, знайшла пранікнёныя словы. І для кожнага прагучала ў той дзень добрая песня ў выкананні самадзейных артыстаў.

А яшчэ на прэзентацыю прыйшлі прадстаўнікі працоўных калектываў, дзе працавалі ці працуюць зараз героі кнігі "Мы — беларусы" — з кветкамі, падарункамі і словамі шчырага захаплення такімі знаёмымі і раптам убачанымі паноўнаму, з іншага ракурсу сваімі калегамі.

— Кніга "Мы — беларусы" — унікальнае выданне як па сваім афармленні, так і па змесце, — сказала, выступаючы на прэзентацыі, загадчыца раённага аддзела адукацыі

Лілія Уладзіміраўна Янкоўская. — Мы набылі яе для кожнай школы раёна, і ў кожнай адбудзецца яе прэзентацыя. А яшчэ — абавязковае вывучэнне вучнямі і настаўнікамі змешчаных там матэрыялаў, бо гэта — мастацкі вобраз залатога фонду нашай нацыі, калі павінен ведаць кожны адукаваны чалавек, калі прэтэндуе на тое, каб звацца беларусам.

Дарэчы сказаць, словы Ліліі Уладзіміраўны не разышліся са справай: услед за раёнам прэзентацыя кнігі "Мы — беларусы" адбылася ў Гудагайскай сярэдняй школе. На чарзе — астатнія.

Ніна ПАЛЕСКАЯ

што секцыя паэзіі збіраецца выплываць на прэмію маю новую кнігу паэзіі — і тут жа Ніл Гілевіч, у чые планы гэта ніякім чынам не ўваходзіла, усчаў крык, што я "пераходжу дарогу" выдатнай паэтцы, сваёй сяброўцы, і я, глыбока абражаная, зняла сваю кнігу нават з абмеркавання (у адрозненне ад шаноўнага Ніла Сымонавіча, які на пару з Генадзем Бураўкіным "спіхнуў" з дарогі Уладзіміра Караткевіча, каб падзяліць прэмію, а Караткевіча "ўшанаваць" толькі пасля смерці).

дзе ўжо дзе, а тут, у Камітэце па Дзяржаўных прэміях (удакладню, што гаворку вяду не пра ўвесь склад Камітэта, а пра тую яго частку, якая разглядае творы літаратуры і мастацтва), твор кожнага аўтара вывучаецца, разглядаецца, абмяркоўваецца — абмяркоўваецца ж не толькі твор, а творчы лёс мастака, музыканта, пісьменніка...

Горка, прызнаюся, не ад таго, што я ў кімсьці ці чымсьці памылілася, горка ад таго, што людзі, глыбока паважаныя і заслужана высока ўшанаваныя, паводзілі сябе так, быццам даўно глыбока ўвера-

пісанае Іванам Пятровічам Шамякіным пісьмо, якое (не сумняваюся) сам і арганізаваў. Потым патрос зборнікам паэзіі Віктара Гардзея, якому як паэту, па народнаму кажучы, і ў "подметки не годіцца", і заявіў: мінулы раз Камітэт прагала саваў за яе, а потым Прэзідэнт (ці Адміністрацыя Прэзідэнта, не скажу з усёй дакладнасцю) не зацвердзіў, і ўвогуле, прадоўжыў, гэтым разам вартых кніг проста няма. Скажаў — і пайшоў на месца, ведаючы, як прагаласуе шаноўная публіка, што дагэтуль і ў вочы ніводнай кнігі не бачыла.

УСЁ МЯНЯЕЦЦА, НЕ МЯНЯЮЦЦА ТОЛЬКІ ПІСЬМЕННІКІ

Хоць і кажуць звычайна, што "смецце" з хаты выносіць не варта, я /мажліва, таму, што жанчына/ ведаю: калі з хаты смецце не вымятаць, не выносіць, хата гніллю зарасце да самай столі. І тычыцца гэта не адно пылу і бруду...

Прайшло нямала гадоў. Напісана і выдадзена больш за дваццаць пяць кніг паэзіі і прозы (ужо шасцітомнік выбранага можна было б выдаць), і калі ў 2000 годзе пасля доўгага "чакання" выйшла чарговая

кніга "Імем Айца і Сына...", я ўнутрана пагадзілася на тое, каб яна была выпучана на Дзяржаўную прэмію. Кнігу выпучыла выдавецтва "Мастацкая літаратура", яна выклікала шмат водгукў у прэсе, але калі дайшла да пасяджэння Камітэта па Дзяржаўных прэміях у мінулым яшчэ складзе, на авансцэну выйшлі "лабісты", проціпаставіўшы кнізе прозы шараговую навуковую працу і "давеўшы" да ўсіх, што гэта для навукоўца апошняя мажлівасць атрымаць прэмію, зачыталі спецыяльна "выпрашаны" ліст ад Івана Пятровіча Шамякіна. Маю кнігу адклалі да наступнага разу...

Гэтым жа разам, скарыстаўшы чыста фармальную зачэпку (рашэнне пісьменніцкай арганізацыі, якая выпучыла кнігу, датавана 30 студзеня, а дакументы пададзены 10 лютага), нягледзячы на рашэнне секцыі, паднеслі ўсё такім чынам, што пры "тайным" галасаванні яна не была ўнесена нават у спіс для тайнага галасавання на ўключэнне ў спіс дапушчаных да абмеркавання грамадскасцю...

Незразумела? Мне таксама незразумела. І не толькі гэта. Цяпер, калі я азнаёміла шаноўнае спадарства з "уласнымі матывамі" і, як вы ўжо зразумелі, ніколі больш не пагаджуся выходзіць са сваімі творамі ні на чый "суд", апроч суда чытачоў, я магу гаварыць пра тое, што мяне, упершыню, па волі Прэзідэнта краіны, уведзеную ў склад Камітэта па Дзяржаўных прэміях, глыбока абурыла і абразіла ў яго рабоце з першых жа дзён. І я ж, як усё грамадства, думала, што

валі, што на іх спынілася развіццё літаратуры і мастацтва, што іх вядомасць, іх слава дае ім права судзіць — менавіта с у д з і ц ь! — іншых, не азнаёміўшыся ні з творамі, ні з думкамі прафесіяналаў пра гэтыя творы. Па шчырасці, я была шакіравана, калі ўбачыла, што, нават не пагартаўшы раскладзеныя на стале кнігі і альбомы і адмовіўшыся выслушаць меркаванні каго-небудзь з пісьменнікаў, апроч старшыні секцыі Генадзя Пашкова, без ценю сумнення ў душы выкраслі амаль усе назвы і іменны з бюлетэняў. Нагадаю: стаяла пытанне не аб прысуджэнні прэміі, а толькі пра ўключэнне іх у спіс твораў, дапушчаных да абмеркавання ў друку.

Асмелюся сцвярджаць, што ў выніку як грамадскасць, так і кіраўнік краіны, які падпісвае ўказ аб прысуджэнні Дзяржаўных прэміяў, будуць уведзены ў зман. Тое, што адбывалася на маіх вачах падчас пасяджэння Падкамітэта па культуры, сведчыць толькі аб адным: Прэміі ў галіне літаратуры адкрыта лабіруюцца з дапамога кіраўнікоў секцыі, падкамітэта і сакратарыята. Лёгка "праходзяць" творы толькі выхадцаў са сцен акадэміі (а цяпер ужо іх дзяцей), а галасаванне ідзе так, як задумана і прадстаўлена "кіроўцамі".

Апішу "прадстаўленне" літаратуры (пісьменнікі і тут выпучаюцца!). Раней, на пасяджэнні секцыі, дзе мы ўсё-ткі абмяркоўвалі выпучаныя на прэмію творы, дзе дружна прагаласавалі, даручыўшы Генадзю Пашкову агучыць на пасяджэнні Падкамітэта па культуры нашу агульную думку. І што робіць Г. Пашкоў? Давесці думку секцыі і вынік галасавання па маёй кнізе ўвогуле адмаўляецца, назвы ўсіх астатніх проста зачытвае. Вылучыў (так спланавана) кнігу А. Бутэвіча, якая не прайшла рэйтынгавае галасаванне ў секцыі, гучна, тэатральна зачытаўшы пад-

Прагаласавалі, на вялікі жаль, так, як ён і "іже с ним" спланавалі і падрыхтавалі: у спіс для вынясення ўсяго толькі на абмеркаванне грамадскасці не трапіла ніводная кніга паэзіі і прозы: няма ў нас, на думку Г. Пашкова, вартых кніг.

Дзіва дзіўнае! Паэт сярэдняй рукі, які і Дзяржаўную прэмію некалі атрымаў не за паэзію, а за радыёперадачы, не ім падрыхтаваны, бярэ на сябе смеласць быць неабвержым суддзёй пісьменнікаў і іх твораў, падтрымліваючы навукоўцаў ці іх дзяцей з адной спадзеўкай, як я думаю, што тыя ў "падзяку" прымуць яго, прызначанага некалі дырэктарам выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя", у свае шэрагі, зрабіўшы акадэмікам...

Ніколі не было мне так агідна пазіраць на свайго "брата па пярэ", як на ўзгадаваным пасяджэнні: ён жа зноў, як заўсёды, адхрысціцца ад зробленага, спаслаўшыся на Палажэнне аб прэміях, на думку народных пісьменнікаў, якія цяжка хварэюць і, на вялікі жаль, не могуць сказаць самі за сябе, на Адміністрацыю Прэзідэнта... І чаго так няймецца, спытаць? Адкуль такое нястрымнае жаданне "прынізіць" кагосьці больш таленавітага, больш сумленнага — і не адкрыта, як належыць, а з-за кулісы, з-за спіны каго іншага?

Пытанні, пэўна ж, рытарычныя. І пішу я толькі для таго, каб не толькі літаратары, а ўся грамадскасць ведала, што калі пасля падвядзення вынікаў аб прысуджэнні Дзяржаўных прэміяў у галіне літаратуры будзе агучана калектыўнае рашэнне, гаворка ідзе аб калектыўнай бездаказнасці Падкамітэта па культуры, справакаванай ціхім, непрыкметным "кіроўцам" секцыі літаратуры Генадзем Пашковым.

Таіса БОНДАР

ЖЫВІ, МАЯ МОВА, ЖЫВІ, МОЙ НАРОД!

Пад такім дэвізам у Магілёўскім дзяржаўным бібліятэчным тэхнікуме імя А.Пушкіна адбылася вечарына, прысвечаная 10-годдзю новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Яе падрыхтавалі пад кіраўніцтвам выкладчыцы тэхнікума, куратара вучэбнай групы Ірыны Івановай.

Ва ўступным слове вялася гаворка пра гісторыю стварэння Канстытуцыі РБ, якая была прынята 15 сакавіка 1994-га года, пра асноўныя яе палажэнні.

Пасля ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці тэхнікума выканалі літаратурна-мастацкую кампазіцыю, у якой гаварылася пра нашу краіну і яе народ, пра матчыну мову, блізкаю і родную. Пра мову нашых продкаў і нашчадкаў, якая "народа душа і народу хвала".

На мілагучнай роднай мове гучалі прыказкі і прымаўкі, вялася гаворка пра звычай і абрады беларусаў. Адзін за другім навучэнцы чыталі вершы Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанкі, Аляксея Пысіна, Генадзя Бураўкіна, Рыгора Барадудзіна, Уладзіміра Караткевіча, Яўгенія Янішчыц і іншых беларускіх паэтаў. Навучэнцы Мікалаў Богуш і Наталля Малаш прачыталі свае вершы "Беларусь любая мая" і "Сваёй краінай ганаруся".

Пасля кожнага верша гучалі песні на музыку А.Пахмутавай і І.Лучанка. Асаблівае захапленне прысутных выклікалі беларускія народныя песні "Рэчанька" і "Купалінка" ў выкананні дзяўчат у нацыянальных касцюмах з саматканымі каляровымі ручнічкамі ў руках. У заключэнні вечарыны былі словы: "Радзіму нашу ведае ўвесь свет!"

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

Пасольствам Беларусі ў Польшчы былі арганізаваны Дні беларускага фільма, якія прайшлі з 21-га па 25-га сакавіка ў Гайнаўцы, Беластоку і Бельску Падляскім. Планаецца, што паэзійныя паказы беларускіх фільмаў пройдуць таксама ў Варшаве і Лодзі.

Дні беларускага фільма ў Польшчы

У афіцыйным адкрыцці Дзён 21-га сакавіка ў Гайнаўцы прымаў удзел Пасол Беларусі ў Польшчы Павел Латуська.

Увазе польскіх глядачоў прапанавалася некалькі лепшых фільмаў, якія зняты ў апошні час на кінастудыі "Беларусьфільм". Сярод іх — "Анастасія Слуцкая", "Свежына з салютам", "У жніўні 44-га", а таксама дакументальныя стужкі — "Мы жывём на ўскрайку...", "Мінск — мая сталіца", "500 гадоў памяці", "Душа мая з жаночым імем. Эліза Ажэшка", "Душа не вандруйніца", "Сколькі гадоў".

Юныя глядачы змаглі паглядзець мультыплікацыйныя фільмы — "Каму чорт дзетак калыша", "Месяц", "Казка аб дурным кураняці", "Чаго на свеце не бывае", "Пастараль".

У рамках мерапрыемства адбыліся творчыя сустрэчы з выканаўцамі галоўных роляў у фільмах "Анастасія Слуцкая" Святланай Зеланкоўскай і "Свежына з салютам" Галінай Фёдаравай, а таксама з рэжысёрамі Юрыем Ялховым, Рышардам Ясінікам і Аленай Туравай.

Высокае мастацкае майстэрства беларускіх рэжысёраў, таленавітая ігра акцёраў і яскравы каларыт падзей на экране вельмі спадабаліся польскім глядачам.

В.К.

ТВОРЫ АРКАДЗЯ КУЛЯШОВА НА СЛАВАЦКАЙ МОВЕ

Калі студэнты-славісты са Славакіі, што прыезджалі стажыравацца на факультэт беларускай філалогіі ў Беларускае дзяржаўнае педагогічнае ўніверсітэт імя М. Танка, паказалі мне, якія яны набылі тут, у Мінску, кнігі па сваёй спецыяльнасці, я ўсцешыўся, што яны добра ведаюць, разумеюць, адчуваюць нашу беларускую літаратуру, асабліва класіку.

Сярод набытых імі кніг былі творы Якуба Коласа, Янкі Купалы, М. Багдановіча, М. Гарэцкага, У. Караткевіча. Пра гэтых аўтараў мы неаднаразова гаварылі з імі на занятках, нешта яны чыталі ў перакладах на сваю родную мову.

Але многія нашыя вядомыя паэты студэнтам незнаёмыя. Таму я быў уражаны, калі ў ліку кніг, набытых імі для сваёй хатняй бібліятэкі, убачыў выбраннае А. Куляшова "Дарогі", якое толькі што выйшла ў серыі "Беларуская паэзія XX стагоддзя".

Сапраўдная, глыбокая паэзія (маю на ўвазе творы А. Куляшова) прыцягвае ўвагу кожнага дасведчанага, адукаванага чытача незалежна ад таго, ён беларус ці славак.

Да славацкага чытача творы беларускіх аўтараў (паэты і празаікаў) пачалі прыходзіць у пасляваенны перыяд, калі ў вышэйшых ад фашызму краінах Цэнтральнай Еўропы, можна сказаць, абвастрылася цікавасць да савецкай (руускай) культуры і літаратуры. У тых выпадках, калі справа даходзіла да перакладаў твораў тых ці іншых беларускіх пісьменнікаў на славацкую мову, то, як правіла, перакладчыкі карысталіся рускамоўнымі арыгіналамі, толькі ў рэдкіх выпадках такі пераклад быў аўтарызаваў. У выніку беларускі аўтар прыходзіў да славацкага чытача перш за ўсё як пісьменнік савецкі (рускі), а потым ужо як беларускі паэт або празаік.

Так атрымалася і з творами Аркадзя Куляшова. У зборніку "Vztycte zastavy" ("Уздыміце сцягі") — "Выбранае з сучаснай паэзіі савецкіх народаў", што выйшаў у 1947 г. у Браціславе ў выдавецтве "Pravda", Беларусь была прадстаўлена чатырма аўтарамі, у ліку якіх быў і А. Куляшоў. Яго верш з рускай мо-

вы "Воблака" пераклаў тады Мілаш Кмо.

У пазнейшыя часы было перакладзена (зноў-такі з рускай мовы) яшчэ некалькі твораў Куляшова. Так у 1955 годзе перакладчык Юры Гонзік для зборніка "Praca mladych" перакладае верш Куляшова "Камсамольскі білет", потым у 1959 годзе ў часопісе "Svet socialismu" быў змешчаны ўрывак з паэмы "Сцяг брыгады" ў перакладзе Я. Какаўца. У пачатку 60-х гадоў, дакладней, у 1961 у тым жа перакладзе ў часопісе "Slovenske pohľady" былі надрукаваны шырокавядомыя вершы А. Куляшова з ваеннай тэматыкі — "Балада аб чатырох заложніках" і "Ліст з палону".

У пачатку 80-х гг. у Славакіі выйшла "Antologia sovietskej poezie 20 storočia" у 2-х тт. (Bratislava. Slovensky spisovateľ) Беларускае паэзію прадставілі ў ёй Я. Купала, Я. Колас, П. Броўка, А. Куляшоў, М. Танк. Вершы А. Куляшова "Ранак", "Маёй рукою пасаджанай бярозе", "Пра восень" для "Анталогіі..." пераклаў Юрай Андрычык.

І нарэшце ў 1984 годзе ў газеце "Hlas ľudu" быў надрукаваны адзін з найбольш вядомых, праграмны верш "Мая Бесядзь".

Трэба дадаць, што незадоўга перад гэтым калектывам аўтараў у Браціславе была складзена і выдадзена "Mala encyklopedia spisovateľov sveta" (Obzor. Bratislava, 1978), у якой сярод 3300 персаналій змешчаны артыкулы пра сарака чатырох беларускіх пісьменнікаў.

Даследчык-багеміст, выкладчык БДУ Сяргей Смятрычэнка ў артыкуле "Незнаёмае пісьменства" ("ARCHE" № 4-2003) зазначае з сумаю, што "беларусістыка на сённяшні дзень не вывучаецца ні ў адным чэшскім універсітэце", хаця "цікавасць да сучаснай беларускай літаратуры абуджаецца".

У сувязі з гэтым хачу сказаць, што затое заўяляе пра сябе беларусістыка ў Славакіі, вывучаюць беларускую мову, вучацца майстэрству перакладу з нашай і на нашу мову студэнты універсітэтаў у г. Празславе і ў Банскай Быстрыцы.

Віталь МАСЛОЎСКИ

— НАША ПЕРАМОГА —

"Маё жыццё — мае работы. Я іх пісаў не дзеля сябе, не дзеля грошай, а на карысць людзям, каб праславіць Айчыну".

Яўген Ражкоў

— У той час у мяне была незвычайная фізічная сіла, — расказвае Яўген Назаравіч, — можна сказаць, быў самы моцны з чатырох тысяч чалавек у часці.

Здаецца, у Прусіі быў такі выпадак, калі да нас, у пяхоту, прыйшла неабстраляная моладзь. Выгляне салдат з-за бруствера і тут жа падае ў траншэю. Бой яшчэ не пачынаўся, а ўжо некалькі салдат былі забіты. Мы

«Я ІШУ ЖЫЦЦЁВАЕ»

насяцрожыліся, паднялі на штыку вінтоўкі пілотку, яна тут жа была прастралена. Я ўважліва прыгледзеўся і заўважыў на нейтральнай паласе за брычкай варажэга снайпера. Папрасіў хлопцаў, каб яны па-ранейшаму адцягвалі ўвагу снайпера, высоўвалі на бруствер пілотку, а сам падпоўз да яго і, недзе з двух метраў, прыгнуў, аглушыў і прычыгнуў да сваіх.

На фронце ў перапынках паміж баямі Яўген Ражкоў не заставаўся з пэндзлямі і фарбамі, каляровымі алоўкамі. Пісаў партрэты аднапалчан (салдаты потым скручвалі іх трубочкай і адсылалі бандэроллю родным і блізкім), рабіў замалёўкі для рэдакцый франтавых газет, афармляў баявыя лісткі.

Зімой 1945 года ва Усходняй Прусіі па просьбе ваеннага карэспандэнта мастак піша партрэт артылерыста.

— Мне не вельмі хацелася яго малюваць, — расказвае далей Яўген Назаравіч, — нейкае нядобрае прадчуванне было. Як толькі ён сеў пазіраваць — непалёк разарваўся снарад. Артылерыста забіла, а мяне асколкам раніла ў правую руку. У шпіталі спецыялістаў-хірургаў не было, таму адзінае лячэнне — ампутацыя. Тым больш, што з кожным днём мне гаварылі, што пачынаецца гангрэна. А я — мастак. Для мяне рука даражэй за жыццё. На ампутацыю не згадзіўся. Якраз у гэты час у шпіталь прывезлі цяжкапараненага генерала. Аперыраваць яго прыляцеў прафесар Вішнеўскі, з Масквы. Не

ведаю, па чьёй просьбе, але ён праперыраваў і мяне.

Дзень Перамогі мастак сустрэў у ваенным шпіталі пад Архангельскам.

— Было столькі радасці, што не расказаць, — зноў успамінае Яўген Назаравіч. — Калі ваяваў, не раз думаў пра тое, ці дажыву да перамогі. За пяць гадоў вайны абрыдла. Таму, напэўна, гэту тэму я так ніколі і не паспрабаваў перанесці на палатно.

Пасляваенны творчы шлях Яўгена Ражкова дапоўніўся дзесяткамі партрэтаў ваенных, партыйных і дзяржаўных кіраўнікоў краіны, вядных дзеячаў навукі і культуры Беларусі, пейзажнымі работамі і

іканапісам. Работы выразныя, глыбока псіхалагічныя.

Мастак шмат напісаў партрэтаў перадавікоў вытворчасці трактарнага завода, Мінскага малочнага камбіната, саўгаса «Індустрыя» Пухавіцкага раёна. Напісаў некалькі работ на ваенную тэму — «Сцяг перамогі над Рэйхстагам», «Генерал Дуднік», «Генерал Сцебянёў», «Пасляваенны будні», «Ацалелая хатка ў горадзе Рагачове», партрэт В. І. Казлова і інш. Палотны пра родны Рагачоў — «Сплаўная прыстань», «Сплаў лесу», «Даваенныя могілкі», «Рака Друць», «Рака Дняпро», «Дарога на Маёўку», «Мая мама», «Перад навальніцай у в. Ледчын».

Тэма рыбалкі — любімая тэма мастака. Сябраваў і рыбачыў з кіраўніком урада В. Казловым, маршалам Цімашэнкам, сакратаром абкама Варшавенем. Яны прысутнічаюць у многіх яго работах: «Мастакі сярод рыбакоў», «Рыбалка на возеры Сялява», «Удача», «Перамога», «На Волме». Засталіся ў гісторыі і такія работы, як «Судзейская калегія ў парку Горкага», «Велазвод будуюцца», «Зіма ў парку Чэлюскінцаў», «Від на элеватар».

Мастак таксама займаўся афармленнем выставак, актыўна ўдзельнічаў у імпрэзах, пісаў плакаты.

Сёння Яўгену Назаравічу, на грудзях якога ззяюць ордэны Славы, Чырвонай Зоркі і Вялікай Айчыннай вайны, шмат медалёў, ідзе 84 год. Яго рука па-ранейшаму трымае пэндзаль, фарбы, з якога выпраменьваюць святло і любоў да людзей, Айчыны, Бога.

Нэля РАЖКОВА

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА ІІ КВАРТАЛ 2004 ГОДА!

Шаноўныя чытачы!
Ідзе падпіска на другі квартал 2004 года. На выданні Рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва» можна падпісацца ў любым паштовым аддзяленні нашай краіны. Для ўстаноў Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адкрыта льготная падпіска.

Чытачы нашых выданняў, сапраўды сапраўды, сапраўды сапраўды!
Наш адрас:
220005 Мінск,
Захарова, 19/19/1
«Літаратура і Мастацтва»
факс: 2847965 тэл. 284-84-61,
284-85-25
отдел маркетинга 284-66-71

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
Ведамасная (індэкс — 63857)

на 1 месяц — 4100 руб.
на 3 месяцы — 12 300 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

«Полымя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
Ведамасная (індэкс — 00141)

на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10 800 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

«Малодосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 2700 руб.
на 3 месяцы — 8100 руб.
Ведамасная (індэкс — 00137)

на 1 месяц — 3900 руб.
на 3 месяцы — 11 700 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
Ведамасная (індэкс — 00238)

на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10 800 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 5200 руб.
Ведамасная (індэкс — 00135)

на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 7200 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 6 месяцаў — 8400 руб.

Пачынаючы з 1 КРАСАВІКА бягучага года Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва» ПРЫПЫНЯЕ ПАСТАЎКУ СВАІХ ВЫДАННЯЎ («Полымя», «Малодосць», «Нёман», «Всемирная литература», «ЛіМ») У РОЗНІЦУ. Адзіная магчымасць застацца нашымі чытачамі — ПАДПІСАЦА на часопісы і газету.

Студэнцтва... Амаль кожны, хто скончыў тую ці іншую навучальную ўстанову, без перабольшвання можа сцвярджаць, што студэнцкія гады — самыя цікавыя і вясёлыя. Але для тых, хто вучыцца на апошнім курсе і ў гэтым годзе заканчвае навучанне ў ВНУ, канец сакавіка — перыяд турбот і хваляванняў. Менавіта ў гэтыя дні камісія па размеркаванні выпускнікоў пачынае сваю работу. Паўную частку "без пяці хвілін" маладых спецыялістаў паляхае невядомасць: у якой школе, паліклініцы ці на якім прадпрыемстве ім прыдзецца працаваць, у які "мядзведжы куток" іх накіруюць, далібог, каб не патрапіць у "адносна забруджаную" зону.

Звычайна, ведаю з асабістага вопыту, на размеркаванні прысутнічаюць прадстаўнікі зацікаўленых у новых спецыялістах арганізацый, могуць быць работнікі службы занятасці, прафсаюзаў. Першымі зрабіць выбар з прадастаўленых вакансій запрашаюць студэнтаў, якія вучыліся на выдатна, ну а далей — па зніжжым агульным бале. Таму, калі вы ленаваліся і вучыліся не вельмі добра, то (на гэта ёсць усе падставы) выбраную вамі загадка прывабную вакансію можа заняць больш паспяхова сатаварыш. Надараецца і такое, што на размеркаванні не хапае месцаў і на раёне па месцы пастаяннага жыхарства некаторых выпускнікоў, або на якое-небудзь месца прэтэндуе мэтавік, і няма ніякай розніцы, што вы лепш за яго вучыліся, — яго зойме ваш калега з мэтавым накіраваннем.

Сітуацыя з вакансіямі — справа хісткая. Яна мяняецца кожны год. Напрыклад, у мінулыя годзе для выпускнікоў педагагічнага ўніверсітэта на Мінск і Мінскі раён было толькі чатыры вакансіі. У той жа час у сельскай мясцовасці назіраецца недахоп настаўнікаў: прыкладна трэцяя частка працоўных месцаў выкладчыкаў не занята. Вось і

торых прафесіях, па якіх колькасць выпускнікоў перавышае прапанаваныя вакансіі. Шмат якія навучальныя ўстановы сёння рыхтуюць эканамістаў, бухгалтараў і юрыстаў: гэта дзяржаўныя на бюджэтай і платнай аснове, а таксама камерцыйныя ВНУ. Трэба неяк панаваць колькасць спецыялістаў па пэўных накірунках пры паступленні абітурыентаў, зыходзячы з будучага попыту на рынку працы падчас атрымання імі дыпламаў. Бо жадаючых атрымаць прафесію юрыста ці эканаміста зашмат, і навучальныя ўстановы задавальняюць іх патрэбу, не задумваючыся і не клапацячыся пра тое, ці знойдуць потым яны сабе працу па спецыяльнасці.

Дарэчы, многае яшчэ залежыць ад "каціроўкі" ВНУ. Адзін мой знаёмы скончыў сельскагаспадарчую акадэмію, што ў Горках, дзе вучыўся на эканаміста. Яму была прадастаўлена магчымасць самастойнага працаўладкавання. Ён пачаў хадзіць па прыёмных і абзвоньваць па аб'явах розныя прадпрыемствы і фірмы, якія запрашалі на працу эканаміста. Паўсюль размовы ішлі станоўча толькі да таго часу, пакуль работадавец не пытаўся пра навучальную ўстанову, дзе ён атрымаў адукацыю. А калі даведваліся пра сельскагаспадарчую акадэмію, то яму тактоўна адмаўлялі, маўляў, каб вы скончылі "наргас" ці якую іншую ВНУ...

Што тычыцца сельскагаспадарчых навуковых устаноў, праблемай стала адмаўленне выпускнікоў ехаць на работу ў вёску. Прыкладна кожны чацвёрты малады спецыяліст не даязджае да месца размеркавання.

А ўвогуле, простыя спецыялісты зараз мала каму патрэбны. У дадатак да дыплама амаль паўсюдна патрэбны яшчэ добрыя веды замежнай мовы і камп'ютэра, плюс стаж працы ад двух (і больш) гадоў па спецыяльнасці. А дзе маладому спецыялісту атрымаць гэты вопыт, калі яго не прымаюць на працу? Асобная размова пра размеркаванне інвалідаў, маладых сем'яў і сірот. Тут усё вырашаецца індывідуальна ў кожным выпадку. Галоўнае — азнаёміцца з Палажэннем аб размеркаванні выпускнікоў.

Але не ўсё так складана. У студэнтаў яшчэ ёсць час пабегаць па розных установах і арганізацыях наконт працы. Да таго ж, пасля атрымання дыпламаў у маладых спецыялістаў будзе ў запасе цэлы месяц законнага адпачынку (ім таксама выплацяць грашовую дапамогу, акрамя тых, каму прадастаўляецца права самастойнага працаўладкавання), і за гэты тэрмін можна паспрабаваць прыгледзець сабе новае працоўнае месца.

Віктар КАВАЛЁЎ

Асаблівасці размеркавання

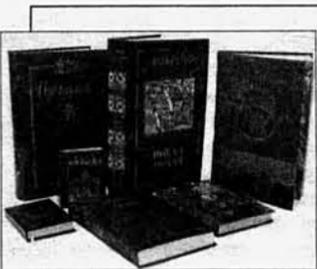
даводзіцца, як кажуць, "выкручвацца" самім — адзін настаўнік выкладае свой прадмет (працуе па атрыманай спецыяльнасці), а таксама яшчэ пару-тройку, па якіх, у лепшым выпадку, мае агульныя веды з той пары, калі сам сядзеў за школьнай партай.

Адсюль вынік — вясковым юнакам і дзяўчатам значна цяжэй паступіць у тую ці іншую навучальную ўстанову. Акрамя таго, што яны не атрымліваюць дакладных ведаў па пэўных прадметах, як ужо ўзгадвалася — з-за недахопу настаўнікаў, дык пра розныя спецыялізаваныя каледжы або ліцэі, каб набыць больш паглыбленыя і пашыраныя веды і павялічыць свой шанец на ўступных іспытах, ім нават і марыць не даводзіцца. Што ўжо казаць пра рэпетытары: на заробак, атрыманы ад працы ў калгасе ці саўгасе, "купіць" веды будучаю абітурыенту ну ніяк не вымяркуюваецца. Але ж ёсць таленавітае моладзь не толькі ў буйных гарадах, а і на раёнах таксама (ды яшчэ колькі!).

Вось толькі ўладкавацца не жыхарам сталіцы ці абласных цэнтраў вельмі складана. Дарэчы, у Канстытуцыі запісана, што ўсе грамадзяне нашай рэспублікі маюць роўныя правы на выбар месца працы і жыхарства. Але, калі ў цябе ў пашпарце няма штампа з адпаведным запісам, то...

Прадстаўнікам прадпрыемстваў, якія бяруць на працу маладога спецыяліста з іншага неселенага пункта, спачатку трэба разгрэбіць вэрхал паперных спраў, аббегчы амаль усе існуючыя інстанцыі і ў дадатак заплаціць 500 базавых велічынь. Гэта нават не параўнаеш з калымам за нявесту: як жа трэба спадабацца начальству, каб дзеля цябе, выпускніка і спецыяліста без вопыту працы, было перароблена столькі спраў і заплачана такая сума грошай. Цікава, як бы склаўся лёс М.Ламаносава, які з абозам пратэстаў не адну сотню кіламетраў да Масквы, каб атрымаць адукацыю, калі б ад яго запатрабавалі маскоўскую прапіску?

Яшчэ адна праблема маладога спецыяліста — працаўладкаванне на нека-

На Рэспубліканскім з'ездзе Беларускага таварыства "Кніга" (17 сакавіка гэтага года), на якім прысутнічаў намеснік міністра інфармацыі Ігар Лапцёнак, было адзначана, што беларусы — кніжная нацыя.

«МЫ — КНІЖНАЯ НАЦЫЯ...»

2004 г. — юбілейны для БТ "Кніга": у чэрвені споўніцца 30 гадоў. Пачынаючы з 1993 г., калі таварыства выпусціла першае беларускамоўнае выданне (зборнік вершаў Максіма Багдановіча), яно нястомна праводзіць вялікую працу па папулярызацыі беларускай літаратуры: выдае мастацкія творы ў серыях "Скарбы беларускай літаратуры і фальклору", "Народная бібліятэка", літаратуру метадычнага і навуковага кшталту, перыёдыку; арганізуе творчыя сустрэчы з пісьменнікамі і супрацоўнікамі выдавецтваў, чытацкія канферэнцыі, вечарыны, гутаркі, выставы выданняў, кніжнай графікі; выступае арганізатарам і праводзіць экскурсіі па літаратурных мясцінах, лекцыі, кнігаабмен і іншыя мерапрыемствы.

Н.Д.

КОНКУРС

на лепшы праект сцэнарыя правядзення
Дня беларускага пісьменства
5 верасня 2004 года ў Тураве

Заснавальнікамі конкурсу з'яўляюцца Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Грамадскае аб'яднанне "Мінская пісьменніцкая арганізацыя".

Задача конкурсу: адбор лепшага сцэнарыя Дня беларускага пісьменства з мэтай прапаганды здабыткаў беларускай пісьмовай культуры, пераемнасці слаўных духоўных традыцый, ідзі непарыўнай сувязі пакаленняў, велічы беларускай культуры і яе старажытнага цэнтра — Турава.

Тэрмін прадстаўлення матэрыялаў да 10 красавіка 2004 года. Вынікі конкурсу падводзіцца да 15 красавіка 2004 года.

Для пераможцаў конкурсу ўстанаўліваюцца наступныя ўзнагароды:

Першая прэмія — 200 тысяч рублёў і дыплом Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Другая прэмія — 150 тысяч рублёў і дыплом Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Трэцяя прэмія — 100 тысяч рублёў і дыплом Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Конкурсныя матэрыялы з адзнакай "на конкурс" накіроўваюцца ў Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь па адрасе: 220004, г. Мінск, пр. Машэрава, 11, каб. 419.

Кантактны тэлефон: 223-55-50.

ЗАХАРАВА, 19

РЭДАКЦЫЙНА- ВЫДАВЕЦКАЯ ЎСТАНОВА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

прымае да разгляду:

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;

выкананне ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг;

арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарава, 19, тэл.: 284-85-25.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарава, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва"; e-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

Мы — Беларусы

Беларусь мая,
Песня мая...

ЧАРНОБЫЛЬСКАЯ РАНА

ЧЫРВОНАЯ
КНІГА

Кнігі "Мы — беларусы", "Беларусь мая, Песня мая...", "Чарнобыльская рана" і "Чырвоная кніга для дзяцей" можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва". Тэлефоны аддзела маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-66-71; 284-84-62.

ВЫДАННІ

Народная міфалогія Гомельшчыны

"Народныя фантастычна-міфалагічныя ўяўленні займаюць значнае месца ў своеасаблівым маральным кодэксе, створаным нацыяй на працягу шматвекавага існавання. Іменна таму яны былі выключна спрыяльнай глебай для развіцця нацыянальнай культуры" (І. Штэйнер). Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны выдаў кнігу "Народная міфалогія Гомельшчыны: фальклорна-этнаграфічны зборнік" (ЛМФ "Нёман", 2003.) Укладанне, сістэматызацыя, тэксталагічная праца і рэдагаванне І.Ф. Штэйнера і В.С. Новака.

У кнізе сабраны міфалагічныя ўяўленні, прыкметы і павер'і жыхароў Гомельшчыны пачатку новага тысячагоддзя. Тут змешчаны тэматычна разнастайны матэрыял, які ахоплівае дэманалогію, касмагонію, рэчыўны, жывёльны і раслінны свет.

Выдавецтва "Беларуская навука" выпусціла ў свет два даследаванні беларускай літаратурнай класікі: у кнізе Вольгі Ляшчынскай "Слова ў паэзіі Янкі Купалы" аналізуецца мова паэзіі Янкі Купалы, ужыванне слова ў кантэксце твора, адлюстраванне праз слова часу, светапогляду паэта, вызначаецца роля паэзіі беларускага песняра ў развіцці і станаўленні беларускай літаратурнай мовы, вобразна-выяўленчых сродкаў.

У кнізе Васіля Жураўлёва "Якуб Колас і паэтыка беларускага рамана" даследуецца мастацкае майстэрства класіка беларускай літаратуры. У шырокім літаратурным кантэксце раскрываецца роля яго паэтыкі ў эпічным і ліра-эпічным адлюстраванні рэчаіснасці і чалавечага характару. Даказваецца, што класічная традыцыя, у тым ліку багаты і плённы мастацкі вопыт Якуба Коласа, мае вялікае значэнне для сучаснай літаратуры, садзейнічае больш глыбокаму разуменню важных стылёва-жанравых літаратурных законаў.

"І ўсё ж знайшоў я пучывіну, // Адну-адзіную сваю", — адзначыў Мікола Вяршынін у вершы "Маё жыццё". Кніга "Дакрытыкаваўся. Выбраныя творы (сатыра і гумар)" (Мн., "Тэхнапрінт", 2003) — плён шматгадовай творчай працы вядомага паэта, сатырыка-гумарыста.

У зборнік уключаны лепшыя, напісаныя ў апошнія дзесяцігоддзі, а таксама новыя, апошняга часу вершы, сатырычная проза і нават мемуары. Байкі, фельетоны, гумарэскі, мініяцюры, каламбурсы, эпіграмы, сатырычныя пазмы — такі шырокі жанравы дыяпазон.

Тэматычны дыяпазон кнігі таксама шырокі: праблемы сённяшняга дня, вытворчасць, каханне, сям'я, побыт, адпачынак, антыалкагольная тэматыка, роздум над творчасцю і многае іншае. Асобным раздзелам — вершы, прысвечаныя аўтару старэйшымі і малодшымі таварышамі па пярэ і людзьмі самых розных прафесій — прыхільнікамі яго творчасці.

Міжлітаратурныя сувязі і ўзаемадзеянні — неад'емная складовая частка літаратурнага працэсу. Іх навуковае асэнсаванне і абгрунтаванне стварае шырокія магчымасці як для пазнання нацыянальнай спецыфікі той ці іншай літаратуры, так і для вызначэння яе

культурнага працэсу, што даваў адказы на пытанні этнічнасці (хто мы), этычнасці (што такое "дабро") і эстэтычнасці (што ёсць "хараство"). У гэтым кантэксце важнае месца вучоны надае працэсу хрысціянізацыі Беларусі і Украіны, які ў еўрапейскім культурным дыскурсе асацыіруецца

што ёсць сутнасцю яго жыцця, абумоўліваецца глыбокім псіхалагічным крызісам, які спараджае ў адных аб'якаваецца да зямлі і нават да ўласнай долі, а ў іншых — разбойніцкую прагу ўсё забраць і падзяліць. Парадоксы тупога царпення і бунту па-рознаму былі рэаліза-

Новае даследаванне беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей

ролі і месца ў сусветным кантэксце. Параўнальнае вивучэнне літаратур, якія выраслі з агульнага караня, застаюцца адным з прыярытэтных напрамкаў кампаратывістыкі. З вядомых пазалітаратурных прычын гэта асабліва тычыцца ўсходняй галіны славянскай культурна-літаратурнай зоны.

Шляхі станаўлення і развіцця беларускай і ўкраінскай літаратур вельмі падобныя. Гэта агульнасць дае добры матэрыял для вивучэння генетычных, кантактных і гісторыка-тыпалагічных сувязей.

У 2002 г. выдавецтва "Беларуская навука" выпусціла "Нарысы беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей: Культурна-гістарычны і літаратурна-знаўчы аспекты праблемы". Гэта новае даследаванне беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей, якое падрыхтаваў калектыў вучоных Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы (навуковыя рэдактары М.А. Тычына і У.І. Мархель).

Ва ўступным артыкуле навуковыя рэдактары адзначаюць, што ўвага даследчыкаў засяроджана перш за ўсё на тых фрагментах гісторыі беларускай і ўкраінскай літаратур, у якіх па-рознаму выяўляецца сэнс літаратурных сувязей. Такі падыход адпавядае патрабаванню сучаснай кампаратывістыкі — цікавіцца не выпадковымі супадзеннямі ці падабенствам, а сутнаснымі характарыстыкамі творчых стасункаў паміж літаратурамі. У навуковых пошуках беларускіх вучоных дамінуе прынцып гістарызму.

Даследаванне можна падзяліць на тры структурныя часткі, якія ахопліваюць розныя перыяды развіцця беларускай і ўкраінскай літаратур: 1) старажытная літаратура, калі ўпершыню стала выяўляцца нацыянальная спецыфіка блізкіх літаратур; 2) літаратура Новага часу, якая пра-дэманстравала агульнае і адметнае ў шляхах культурнага Адраджэння двух блізкіх славянскіх народаў; 3) станаўленне і эвалюцыя літаратурнага працэсу на Беларусі і на Украіне ў розныя перыяды ХХ стагоддзя.

Дэклараваныя палажэнні канкрэтызаваны ў шасці артыкулах, кожны з якіх мае свайго аўтара.

Першы навуковы раздзел "Карані: культуралагічны дыскурс" (аўтар — доктар філалагічных навук М.А.Тычына) змяшчае пачатковыя палажэнні агульна-літаратурнага накірунку, сфармуляваны на аснове багатага літаратурнага матэрыялу — ад летапісаў да творчасці Т.Шаўчэнкі і Янкі Купалы. Яны вызначаюцца ў першую чаргу часам і ўмовам фарміравання нацыянальных літаратур.

Аўтар аргументавана даказвае, што ні беларуская, ні руская, ні ўкраінская літаратуры не з'яўляюцца простымі варыянтамі літаратуры Кіеўскай Русі. "Перад намі цалкам самастойныя духоўна-культурныя з'явы, якія, несумненна, мелі шмат агульнага паміж сабой, аднак яны сталелі і развіваліся незалежна адна ад адной, кожная на сваёй уласнай этнічнай і міфалагічнай глебе".

Украінскую і беларускую літаратуры аўтар разглядае як асобныя адгалінаванні агульнаеўрапейскага

з высокай духоўнасцю і спрыяе хутчэйшаму пераадоленню адчужэння ад цывілізаванага свету. Удумлівы аналіз Радзівілаўскага летапісу дазваляе аўтару зрабіць вывад пра тое, што "няма помнікаў мінулага па-за нацыянальнай гісторыяй, як няма іх і па-за гісторыяй еўрапейскага хрысціянскага свету". Падабенства ўнутраных і знешніх умоў развіцця дазваляе аўтару канстатаваць існаванне беларуска-ўкраінскай літаратурнай агульнасці, што характарызуецца наяўнасцю як падобных тыпалагічных рыс, так і унікальнасцю сістэмна-структурнай сутнасці кожнай літаратуры.

У раздзеле "Эпоха будзільцяў: анталогія новага слова" М.А.Тычына паказвае, як, не зважаючы на шматлікія забароны і "паступовае паглынненне і пераварванне Расіяй Украіны і Беларусі як іншародных нацыянальных целаў", гвалтоўна забароненае ўкраінскае і беларускае слова паступова станавілася галоўным героём літаратуры таго часу. Беларускі і ўкраінскі рухі, якія атрымалі адпаведныя афіцыйныя назвы "польскіх інтрыг" і "ўкраінскага сепаратызму", ішлі амаль паралельнымі шляхамі, і пераклічка або відавочныя запазычванні былі адзнакаю пэўнага перыяду. Падзвіжніцкі тып развіцця літаратуры, спрычынены бездзяржаўным статусам мовы, увасобіў некаторыя вызначальныя рысы як беларускага менталітэту (асабліва схільнасць да міфалагізацыі свету на аснове першасных фальклорных уяўленняў), так і ўкраінскага (стварэнне нацыянальнага міфа на аснове генерацыі гістарычнага мінулага). Фундатарамі анталогічных асноў нацыі, актуалізатарамі назапашанага за цэлыя стагоддзі духоўнага досведу і эстэтычнага патэнцыялу сталі ва ўкраінцаў — Тарас Шаўчэнка і пазней Янка Купала — у беларусаў.

Праблема "чалавек і зямля" ў канкрэтным гістарычным і філасофскім вымярэнні раскрываюцца шляхам параўнальнага аналізу творчасці Якуба Коласа і Міхайлы Кацюбінскага. Аўтар даследавання Ж. Шаладонава паказвае, як праз "лакальна-часавыя, нацыянальна-канкрэтныя праявы "зямельнай" праблематыкі магчыма ўлавіць моцныя імпульсы агульначалавечага, адчуць "трымценне жыцця цэлага свету". Даследчыца даказвае, што аналогія Колас—Кацюбінскі мае выключна тыпалагічны характар, таму што адсутнічаюць непасрэдныя сведчанні аб кантактах пісьменнікаў.

Кампаратывіны аналіз дазволіў Ж.Шаладонавай не дубліраваць колькасныя даследаванні вызначальнай праблемы, а здзейсніць яго на якасна новым узроўні. Сацыяльна-класавыя прычыны, на якіх (па зразумелых прычынах) засяроджвала ўвагу савецкае літаратуразнаўства, аказаліся павярхоўнымі і другаснымі. Сялянская тэматыка ў творчасці Я.Коласа і М.Кацюбінскага дазволіла зазірнуць у глыбінныя пласты народнай псіхалогіі, выявіць карэнныя прычыны канфлікту паміж мужыком і законам, сялінам і ўладай. Нежаданне шанавецца несправядлівы закон, які адрывае сяліна ад найдаражэйшага, ад таго,

ваны ў мастацкіх тэкстах пісьменнікаў-мысліцеляў.

Пакутнікі — гэта, як правіла, героі, якія выклікаюць найбольшую аўтарскую сімпатыю. Такую думку Ж.Шаладонава пераканальна праілюстравала аналізам сцэн мужыцкага самасуду ў раздзеле "Эстэтыка мрой ў паэме Якуба Коласа "Новая зямля" і аповесці Міхайлы Кацюбінскага "Fata-morgana", уключыўшы, апроч іх, яшчэ і навелу В.Стэфаніка "Суд".

Параўноўваючы творы Кацюбінскага і Якуба Коласа, даследчыца робіць вывад, што беларускі пісьменнік "замест небяспечнай і ілюзорнай спакусы фарсіраванымі метадамі набыць, злавіць зямное шчасце... засяродзіў увагу на імкненні да ўнутранай гармоніі і духоўнай годнасці, разумнай самадастатковасці чалавека і тым самым пераадолеў трагедыю "Fata-morgana". Ад сябе дадам — "пераадолець да пэўнай ступені", бо фінал твора такі ж трагічны, хоць і не без аптымізму.

Яшчэ адна магістральная тэма ўсходнеславянскіх літаратур — тэма вайны — стала асноваю літаратурна-знаўчага асэнсавання ў працах В. Локун "Вайна і мір" Л.Талстога і развіцце беларускай і ўкраінскай ваеннай прозы першай паловы ХХ стагоддзя: канцэпцыя гісторыі і чалавека" і Т. Андрэйчанкі "Аляксандр Даўжэнка і Алесь Адамовіч".

У даследаванні В. Локун прасочваюцца не бінарныя, а шматбаковыя літаратурныя сувязі, таму што для аналізу выбраны творы, якія належаць да трох літаратур. Яго канцэптуальнасць падмацавана шырокім філасофскім (працы М.Бярдзьева, К.Лявонцьева) і ўласна літаратурным кантэкстам (раманы А.Барбюса, Э.М.Рэмарка, Р.Олдзінгана, Д.Пасоса). Аўтар прасочвае, як у мастацкай літаратуры расіяне, беларусы і ўкраінцы рэалізуюць філасофскую праблему гісторыі і чалавека. "Філасофія гісторыі, філасофія вайны ў літаратуры — гэта свядомае яе адлюстраванне пісьменнікам, адлюстраванне "суб'ектыўна-аб'ектыўнае" (мы б казалі не "адлюстраванне", хутчэй спецыфічнае асэнсаванне асобныя мастацкай літаратуры — М.Д.). Сапраўды, пісьменнік хоча зразумець вайну перш за ўсё як духоўную з'яву. Талстоўская гуманістычная канцэпцыя была па-рознаму ўспрынята і развіта ўкраінскай і беларускай ваеннай літаратурай. Трэба заўважыць, што ў артыкуле найбольш грунтоўна выкладзена канцэпцыя беларускай. Што ж тычыцца ўкраінскай літаратуры, то для аналізу ўзяты толькі адзін пласт гэтай тэматыкі — афіцыйна прызнаная літаратура часу сацыялістычнага рэалізму ("Сцяганосцы" і "Чалавек і зброя" А.Ганчара, "Кроў людская — не вадзіца" М.Стэльмаха і інш.). Гэта, на нашу думку, спарадзіла аднабокасць некаторых вывадаў. Нам імпануе тая частка меркаванняў, што звязана з асэнсаваннем асабліва расійскага, беларускага і ўкраінскага патрыятызму або нацыянальнай спецыфікі праяў калектыўнага і асабістага светаадчування. Бясспрэчнасць высновы пра тое, што "талстоўская гуманістычная канцэпцыя чалавека

Н.Д.

і свету, з яе хрысціянскім разуменнем добра і зла, была ўспрынята пісьменнікамі ўсходнеславянскага рэгіёна паводле "не выклікае сумнення. А вось думка пра тое, наколькі пазітыўную ролю для далейшага развіцця беларускай літаратуры адыграла арыентацыя на Талстога, уяўляецца неадназначнай. Пра гэты сведчыць іншае даследаванне, змешчанае ў гэтым жа зборніку, аўтар якога Т. Андрэйчанка.

Артыкул "Аляксандр Даўжэнка і Алесь Адамовіч" праблемна-палемічны, нават правакацыйны. Паводле меркаванняў і абранага стылю выкладання ён не ўкладваецца ў канон, выпрацаваны ўсходнеславянскім літаратурнаўствам. Свежасць мыслення, можна нават сказаць, выключны характар гіпотэзы заклікае да шырокай дыскусіі. Даследчыца даводзіць, што трагедыя беларускага народа, колькасныя пакуты, якія складаюць аснову зместу дакументальнай прозы класіка беларускай літаратуры, не з'яўляюцца "пропускам у гісторыю". Калі колькасць жахаў пераходзіць мяжу, то такая літаратура выклікае ў чытача "абьякаваць, холаднасць і нудоту". Літаратура, якая выстаўляе на паказ колькасныя пакуты, здэка перш за ўсё з жанчыні і дзяцей, бессардэчная да ўласнага народа. Адсюль вынікае пытанне: што гэта — нацыянальная літаратура? Яшчэ адна праблема, адна з важнейшых у ваеннай мастацкай літаратуры: за што гіне так многа людзей? На гэты аўтарка адказвае словамі Янкі Купалы: "Ні за што, ні за каго, няведама чаму". Чаму ж пад сумненне пастаўлена тое, што ёсць "святыя святыя" у прозе пра Вялікую Айчынную вайну. Трэба аддаць належнае даследчыцы і падзякаваць за тую змену ў супольнай думцы, якія яна можа выклікаць. Ісціна нараджаецца ў спрэчках. Дададзім, што ў даследаванні прадэманстравана цікавае і доказанае бачанне даўжэнкаўскай творчасці і таго значэння, якое яна мае для ўкраінскай і беларускай літаратуры.

Дакладнасцю і энцыклапедызмам вызначаецца праца М. Тычыны "Драма Адрэджэння". Ахапіўшы досыць вялікі і насычаны перыяд актыўнага развіцця беларускай і ўкраінскай літаратуры (ад 1863 года XIX ст. да 30-х гадоў XX ст.), аўтар паказвае яе нацыянальна-дзяржаўную ролю. Досвед тытанічнай працы І. Франка добра паслужыў і беларускай літаратуры. Шляхам параўнання дзейнасці Якуба Коласа і Івана Франка М. Тычына паказвае, як расла і ўзбагачалася літаратурная думка, фарміравалася новае творчае мысленне, развіталіся літаратурныя формы, сцвярджаўся прынцып гістарызму.

Адзначым адну думку, якая здаецца нам прынцыпова важнай для ўсведамлення асаблівасцей украінскага і беларускага параўнальнага літаратурнаўства. М. Тычына сцвярджае, што "непаўната" самавыяўлення нацыянальнай ідэі, "недапраяўленасць" беларускай душы моцна ўплывала (і дагэтуль уплывае!) на рэальны стан беларускай літаратуры. Адзначым, што гэтае палажэнне стасавалася і ў пэўнай ступені стасуецца сёння і да ўкраінскай літаратуры.

І, нарэшце, шосты, апошні артыкул, своеасаблівае зрэ "Эпоха змены парадыгмаў" (аўтар Л. Турбіна), у якім робіцца ўдалая спроба прымусіць грамадства змяніць стаўленне да ўкраінскай літаратуры, як да правінцыйнай. Адзначым, што гэты даследаванне напісана на рускай мове. Л. Турбіна для выканання сваёй шляхетнай задачы выбірае гістарычны раман у вершах "Маруся Чурай" і пераклад яго дзвюх частак на беларускую мову. Ад сябе дадамо, што выбар больш чым удалы, бо паказвае, як на ўласным па сутнасці матэрыяле можна падняцца да вяршынь творчага ўзлёту.

Завяршаючы рэцэнзію, адзначым, што калектыў беларускіх вучоных надзвычай добра папрацаваў на ніве параўнальнага літаратурнаўства, як беларускага, так і ўкраінскага. Па-новаму, на высокім узроўні прадоўжыў трывалую працу над цікавай праблемай. Акрэсленыя ў "Нарысах..." задачы адкрываюць шырокія далягды для далейшай супольнай працы.

Марыя ДАНИЛЕВІЧ
(з украінскай пераклала
Вольга ДЭКОНСКАЯ)

Мы паўвека не спавядаліся,
Ніхто не вучыў нас замальваць грахі.
Мы на лепшае спадзваліся,
А зайшлі ў тупік глухі...

Пімен Панчанка

Літаратурная ўмоўнасць — справа не толькі неадназначная, але і разнакасная. У розныя часы яна набывала розныя вартасці і, адпаведна, розны кошт. У фальклорных узорах метафарычная ўмоўнасць напаяла творы — легенды, песні, казкі — мудрасцю, глыбокім зместам і сэнсам. У 30-х гадах XX стагоддзя яна часта была адзіным сродкам сказаць сваё слова

Некалькі слоў пра літаратурную ўмоўнасць

(аповесць У. Арлова «Ордэн Белай Мышы»)

і захаваць галаву на плячах (што, як вядома, удавалася далёка не заўсёды і далёка не ўсім). У сучаснай літаратурнай прасторы алегарычная ўмоўнасць часцей за ўсё скарыстоўваецца ў прытчах, байках як сродак абуджэння асацыятыўнага мыслення і філасофскага роздуму. Змястоўныя, напоўненыя балладным гучаннем, арыгінальныя творы В. Быкава апошніх гадоў — відавочны гэты доказ.

Своеасаблівым, нібыта міфалагічна-казачным зачынам сустракае чытача аповесць У. Арлова «Ордэн Белай Мышы»: "У адной невялікай паводле еўрапейскіх сумераў канстытуцыйнай манархіі насельніцтва складалася..." Адрозніваецца нешта накітал "у трыдзевятым царстве..." Узнікае спадзяванне на цікавае падарожжа, непасрэдна ўдзел у дзівосных падзеях. І сапраўды, знаёмства з насельнікамі "манархіі" інтрыгуе, бо яны прадстаўлены амаль усімі галоўнымі і менш галоўнымі дзяржаўнымі асобамі (караля, прэм'ера, шэфа службы бяспекі, міністра паліцыі, пракурора), а таксама сацыяльнымі тыпамі, прадстаўнікамі розных сексуальных арыентацый, часткова — асобамі пэўных нацыянальнасцей і прафесій. А галоўная непасрэдна-арыгінальная акалічнасць у творы — наяўнасць усіх персон — па адзінцы ў кожнай грамадскай сфэры.

Якраз тут у чытача пачынае абуджацца "мастацкае асацыяванне", толькі не ў кірунку пошукаў сітуацыйных аналогій у гісторыі і сучаснасці, а ў адчуванні, што з гэтым адзінаўладным каралём ужо калісьці была сустрэча. Згадваецца "Маленькі прынц" Антуана дэ Сент-Экзюперы, дзе галоўнаму герою падчас яго вандравак ад планеты да планеты выпала знаёмства з адзіночым каралём. Праўда, той кароль быў зусім без падданых, таму надта ўзрадаваўся візіту Маленькага прынца, адрозніваў ж прапанаваную яму пасаду міністра юстыцыі. Акрамя таго, гэты "абсалютны манарх" быў "вельмі добрым, а таму аддаваў толькі разумныя загады". Дарэчы, заўважаецца, што да традыцый дэ Сент-Экзюперы (філасофскага асэнсавання рэчаіснасці, філасофска-алегарычнай абстрактнасці літаратурных персон) усё часцей пачынаюць звяртацца сучасныя пісьменнікі. Так, напрыклад, М. Андрыяк у сваёй кнізе "Фірма" "падарожнічае", як той самы Маленькі прынц, ад адной характэрнай сацыяльнай з'явы да другой, здзіўляючыся чалавечай неабачлівасці, рахманнасці, бязлітасці... Гэтыя падарожжы і знаёмствы склапілі ўрэшце ў цікавы і арыгінальны твор.

Вернемся да "манархіі" У. Арлова. Цэнтральны канфлікт твора не вымушае доўга сябе чакаць. "Рэч у тым, што адзіны ў краіне ювелір нарэшце вырабіў на замову манарха адзіны ордэн, каб каралеўства займела і аднаго кавалера

* Арлоў У. "Ордэн Белай Мышы": Аповесці, апавяданні. — Мн.: "Маст. літ.", 2003.

найвышэйшай дзяржаўнай узнагароды". Адсюль паўстала пытанне — каго аблашчыць высокай пашанаю? Кандыдатура знайшлася амаль адразу — кароль вырашыў, што ордэнам Белай мышы павінен быць узнагароджаны адзіны ў дзяржаве пісьменнік, хаця шэф бяспекі і спрабуе баязліва супярэчыць, адзначаючы, што "ў краіне няма ніводнага чытача".

Вось ад гэтай сітуацыі вобраз манарха пачынае набываць пэўны характарыстэ злучыць яго прыкметы. На заўвагу шэфа бяспекі ён адказвае: "А чаму ты думаеш, <...> што гэта істотна? Мы ж збіраемся ўзнагародзіць пісьменніка, а не чытача. І потым сам пісьменнік, пэўна ж, чытае свае творы. Прынамсі,

Мала таго, кароль, як высветлілася, яшчэ больш каварны, чым выглядаў спачатку. Чытач ужо зразумеў, што манарх надзвычайны — і адукаваны, і непрыстойна эрудзіраваны (напрыклад, свабодна карыстаецца "лацінай"), а вось звычайны манархі, як вядома, бываюць занятымі "вялікімі дзяржаўнымі справамі". Манарх У. Арлова не такі, ён — сапраўдны "інжынер чалавечых душаў", прадугледзеў амаль усё, пралічыў падзеі на сто крокаў наперад. Зламыснік намераны жорстка расправіцца з усімі — і вернымі, і нявернымі. Але ж і пісьменнік не лыкам шыты — нягледзячы на ўсю яго відочную "рахманасць", аказваецца на самай

справе вельмі хітрым. Ён знайшоў нейкі загадкавы спосаб захаваць свае творы ад рук манарха. У тых "тэчках з белымі тасэмкамі", якія былі дастаўлены ў палац, твораў не аказалася. Аўтар нават прыводзіць тут два варыянты разгортвання падзей. "Паводле першага, у тэчках ляжала некранута-чыстая папера. Паводле другога, папера ў тэчках таксама ўяўляла сабой белую неруш, але пасярод кожнага верхняга аркуша было каліграфічным почыркам выведзена: "А вось табе х...".

Вось так раптоўна ўмоўнасць у аповесці У. Арлова ашчэрылася жорсткім і цынічным рэалізмам. Тут іманентна згадваецца анекдот пра нервовага цырульніка, які голіць шчокі чарговаму кліенту і час ад часу выпадкова раніць яго то злева, то справа лязом бритвы. Кожны раз умольна апраўдваецца, ветліва просіць прабачэння. Параніўшы кліента чарговы раз і страціўшы рэшткі самавалодання, з крыкам "не атрымалася! не атрымалася!" пачынае размашыста паласаваць бритвай твар няшчаснага. ...Фінал аповесці моцна нагадвае гэтую сітуацыю.

Н у, а заключным акордам твора з'яўляецца шчодрая прапанова-зварот аўтара: "Прааналізаваўшы ўсе дадзеныя, чытач можа самастойна выбраць найбольш верагодны працяг". Шчыра дзякуем! Гэта на самай справе суцяшае. Вось толькі што датычыцца жанравай прыналежнасці... Думаецца, аўтар залічвае твор да ўзораў антытопіі, тым самым вымагаючы ад чытача пэўнага саўдзелу ў песімістычных прагназаваннях. Знойдзецца, зразумела, і той, хто з гэтым пагодзіцца. Вядомае рэч, мастацкі твор можа (і нават павінен) мець некалькі розных працітаняў. Але ў чым жа песімізм? Што пісьменнік не мае чытача? Дык можа, хай ён паспрабуе напісаць што-небудзь больш разгорнутае, чым тая фраза "пасярод кожнага аркуша"?

Відавочна, што ўмоўнасць мае на ўвазе пэўную абстрагаванасць аўтара ад уласнага ўдзелу ў сюжэце. Мабыць, самым складаным тут якраз і з'яўляецца гэтая спецыфічная "стрыманасць", каб не выявіць уласную "нервонасць" (нават, калі гэтая "нервонасць" з прэтэнзіяй на "смеласць" і "актуальнасць"). Толькі гэтым шляхам можна прыйсці да арыгінальнага мастацкага абагульнення, характэрнага той ці іншай з'яве, часу, асобе. Як не згадаць тут мудрага Алесь Адамовіча, які заўважыў: "Калі пісьменнік сам патануў і плавае ў тым быццё, які ён апісвае, а не бачыць яго абагульнена, — праз цэласны вобраз свайго народа і нацыянальнага характэрна — не ўнікае ні тая ўсёзначнасць, ні сінтэтычнасць".

Такім чынам, той самы "трафарэт", пра які ішла гутарка вышэй, паступова ператварыўся ў своеасаблівае папуры з фальклорным зачынам, чымяным канфліктам, аздабленым філасофскімі дыскусіямі, і, напрыканцы, вельмі характэрнай сучаснай разборкай... прабачце, — развяжыце.

Лада АЛЕЙНІК

Фелікс БАТОРЫН

МУЗЫКА

Як часта душа нараджае мая
Чароўную музыкі плынь.
Я чую любоўную трэль
салаўя,
Мне пахнуць язмін і палын.
І вабіць, і кліча мяне
далягляд
За зданню няспраўджаных
сноў.
Мне свецяць адданай
жанчыны пагляд
І зоры вандроўных шляхоў.
З мінулым наступнасць,
з вякамі вякі

Струною знітоўваю я.
З Арфеем мы крэўныя
сваякі,
Эўтэрпа — каханка мая.
Пранізваюць думкі душу
мне і плоць —
І спеў па-над светам плыве.
Не дай мне музыкага
слыху Гасподзь,
А музыка ў сэрцы жыве.

КАЛЯ РУБІКОНА

Не кожны пераходзіць
Рубікон.
Не кожны, перайшоўшы, —
пераможца.
Спрадвеку, ці як той казаў,
спакон
Ёсць розніца між “хочацца”
і “могацца”.
Калі баішся, духу не стае,
За Рубікон няма чаго
ўглядацца.
Скарынку май у хаце
на стале,
Зуб не вастры на пірагі
ў палацы.

Але калі ты ўсё ж ступіў
на брод,
На шлях зваротны
не разлічвай марна.
Кроць не на ўсход ці захад —
на зыход,
Хоць і відаць адсюль яго
туманна.

ЭТРУРЫЯ

Этрурыя... Загадкавай
краіны
Загадкавыя тайны
на зямлі.
Шчэ ў час сівы этрускія
руіны
У рымскія руіны перайшлі.
У рымскую гісторыю
ўпісаны
Этрускае гісторыі
шматкі.
Рэлігія і мова закапаны
У вечнасці зыбучыя пяскі.
Ледзь значны след
пакінуўшы, з планеты
У цемру небыцця навек
сышлі

Аратыя, рамеснікі, паэты,
Што гордымі этрускамі
былі.

А душа мая ў краіне
беларускай
Застрэмленая стрэжкаю
этрускай.

ЭПТАФІЯ
НА СЦЯНЕ КАЛІЗЕЯ

Часы дыктуюць жорсткія
законы:
Пара настала — і магутны
Рым,
Забывшыся на славу
Цыцэрона,
На мове варвараў
загаварыў.
Згубіўшы мову і забывшы
славу,
Сям'я не знікне,
не згядзеца род,
А толькі ў друз
рассыплецца дзяржава
І перастане быць сабой
народ.

САСТАРЭЛЫ ПАЭТ

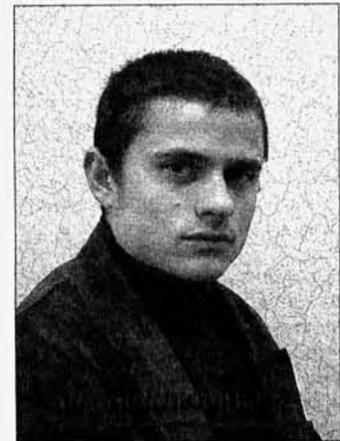
Р. Рэлесу

Душой не стары — толькі
целам,
Бы дуб па-за ўзлеску, які
Губляе на дол стравяnelly
Кару і сухія сукі.

Але над сухімі сукамі —
Галіны з лістотай жывой.
Ён імі, нібыта рукамі,
Нябёсы прыўзняў над сабой.

Нязменна чаруе зямлі
хараство:
Зімовая казка, вясновая
мара,
І лета цяплынь, і асенняя
хмары
Над пругкай атавай, над
мокрай жарствой.

Відаць тут з жыццём
падабенства нібы:
І росквіт, і плён, і асенняя
просінь...
Ды толькі ў людзей іх
жыццёвую восень
Змяняе не сцюжа, на жаль,
а нябыт.

Павал ЗЬМІТРУК

Паэты адгукуюцца
на свіст.
А што рабіць ім па-за
вершам болей
З такой і лёгкай
і няшчаснай
доляй?
Таму з іх кожны — трохі
аптыміст.
Паэты адгукуюцца
на грукат,
Яшчэ іх вабіць Лысая гара.
Хоць, мне здаецца,
ім адтуль пара

Сысці пад дробны
кльшаногі тупат.
Паэту падабаецца гульня
У хованкі з любым
дарэчным словам.
Ён добра ведае жыцця
асновы
І чуе песні і трывогі дня.
Паэт усё адно, што той
артыст.
Паэту дайце нават грудзі
грошай,
А ўслед яшчэ скажыце, што
харошы.
І ўсё-ткі — адгукнецца ён
на свіст...

Чамусьці няўдалы здымак
Стайць прад ваччу
яскрава...
Выходжу на перапынак
Ачуцца ад тлумнай справы.
На лесвіцы ціха саджуся,
Гартаю старонкі шыйтка.
Чамусьці сябе стыджуся,
Ад словаў уласных брыдка.
Няўдалы згадаю здымак —
І бачу свае заганы.
Густым цыгарэтным
дымам —
Лячу свой настрой паганы...

Шаноўнае спадарства!

З лёгкай душой паведамляю вам, што дабрачынная акцыя па ўшанаванні памяці паэта Васіля ГАДУЛЬКІ наблізілася да свайго завяршэння, паколькі ў асноўным выканала сваю місію, гэта значыць, што мы з вамі даволі хутка, актыўна і добраахвотна сабралі-такі неабходныя матэрыяльныя сродкі на выраб і ўсталюванне помніка паэту і яго бацькам на могілках у вёсцы Федзькавічы Жабінкаўскага раёна (вырашэннем канкрэтных пытанняў займаюцца сакратар абласной арганізацыі СБП Алякс Каско, а таксама паэт і фермер з Пружаншчыны Мікола Папека). Аб'яце дапамогу і мясцовая адміністрацыя.

Нечакана, можна сказаць, у адзін прысец станоўчым чынам вырашылася пытанне з выданнем кніжкі вершаў Васіля ГАДУЛЬКІ: мне ў рэдакцыю патэлефанаваў наш вядомы пісьменнік і бізнесмен Леанід ДАЙНЕКА і лаканічным тэлеграфным стылем папрасіў да Вялікадня вызначыцца з каштарысам будучага выдання, якое ён без затрымкі прафінансуе. Ну як ні зашчыміць сэрца ад такой спагадлівай аказіі! Ёсць і ў Беларусі свае мецэнаты! Шчыры дзякуй, Леанід Мартынавіч. Ад усіх прыхільнікаў беларускай паэзіі. Будзем памятаць.

Наўслед яму, хоць запознена, але адгукнулася і выдавецтва “Мастацкая літаратура” з пазіцыяй кніжкі В.Гадулькі ў плане на 2005 год (рыткую выбранае са спадчыны). Таксама — дзякуй.

На гэтай аптымістычнай ноце і завяршаю. Засталося толькі давесці рукапіс паэта да паду. Але гэта ўжо суцэльнаны клопат.

Наастанку яшчэ паспелі паспрыяць нашай агульнай справе Павал ЗЬМІТРУК, Уладзімір МАЦВЕЕНКА, Алена ВАСІЛЕВІЧ, Уладзімір ВАСІЛЕВІЧ, рэдакцыя Пружанскага раённага радыё і газеты, Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Арсень ЛІС...

Яшчэ раз — усім дзякуй, добрыя людзі.

Дасць Бог, бліжэй да лета збяромся гэтым жа цесным чалавечкалюбным гуртам на РАДЗІМЕ паэта ды разам з яго прыхільнікамі і землякамі паклонімся яго духу і праху...

Спадзяюся, што і надалей будзем трымацца адзінства і згуртаванасці ў вырашэнні нацыянальных набалелых праблем.

Л. ГАЛУБОВІЧ

Нібыта страціў, браўшы
напавер,
Такое штось, што
не аддаць не можаш.
І сэрца пхне па згустку
ў жыле кожнай —
Цяпер...
Цяпер...
Цяпер...
Цяпер...
Цяпер...

...Ішлі, нібыта ведалі куды,
Жылі, нібыта ведалі
навошта,
І быў здабыты
апраметным коштам
Той іхні дзень нязвыкла-
малады.

Маўчалі часам — мову
заўняло.
Як жылы рвалі ад цяжкай
работы,
І страх салёны скуру выеў
потам,
І стойлы будаваліся
ў жытло...

А чыннасцю — знядбаня
паны,
А душамі — звыродныя
анёлы,
І дзень канчаўся як калека
кволя.
Яны... Яны!.. Яны!?. Яны...
Яны?..

Не стрэнь іх, Божа, —
я ўжо іх сустраў,
Тых, хто чужой
спатольваўся бядою,
Хто зайздрасці атрутнаю
вадою

У гэтым садзе
навырошчваў дрэў.
Не ўбач іх, Божа, —
Я ўжо бачыў іх:
Яны судзілі, турзالی і пялі,
Жывых прарокаў як шчэ
ў дол не клалі,
Пазначаных,
прасветленых, Тваіх.

Не зведай тых, аб кім я
ўжо адвёў,
І не карай, а я не пакараю.
Табе б сысці навек з такога
Краю, —
Ён усё роўна ў без Цябе
жывы.

Не мерай горам іхняе віны,
Не знай іх, Божа, лютасцю
сваёю,
Бо я і так пра іх пішу
кравёю,
Бо я — між іх, бо гэта я —
яны...

Шарэў і ціхся бор, як мур
касцельны,

Ахвярую Нілу Гілевічу

Цяпер, калі я выжыў гэты
дзень,
Як келіх — выпіў горкі
гэты вечар.
Цяпер, калі дубоў старыя
плечы
Нялітасны начны абдойме
цень,
Цяпер, знябытым сэнсам
слова “потым”,
Як дзідай
ненавостранаю — думы
Шукаюць выйсця
з уладарства Тлуму
Ва ўлонне несусветнае
Самоты.

Цяпер, як шчэ не выдыхся
дазвання
Жалобны келіх з барвамі
віна —
У снах, да безвыходнасці
Адна —
Яна — нязбыўны
пацалунак ранні.

Гэта галоўны ўрач так назваў мае запіскі. Прынёс мне ў палату сшытак і ручку: "Пішы сваё скерца. Як спішаш увесь сшытак, яшчэ дам". Скерца? Гэта ж нешта музычнае, а мне мядзведзь на вуха наступіў. Мо галоўны ўрач яшчэ і музыкант, і гэтыя скерцы яму вельмі даспадобы?

Што ж, хай будуць "скерцы-перцы"... Лекар-музыкант... Але ж я бачыў яго і з пагонамі. На кожным пагоне па адной не малой, але і не вельмі вялікай зорцы. Дык што — ён яшчэ і вайсковец? Ціка-а-ва... "Запішы, — кажа, — усё, што здалосся табе не такім тлустым, незвычайным". А як пазнаць, дзе такое тлуст і дзе тлуст не такое? З чаго пачаць? І як гэта пісьменнікі пішуць? Няма ў каго распытаць, ні ў маёй палатцы, ні ў суседніх пра "пісацеляў" не чуваць. Але галоўны лекар казаў, што траплялі сюды і Пушкін, і Талстой, і Напалеон нават, і не адзін раз.

Не шанцуе мне, не застаў іх. Хоць бы распытаў, чаму ў іх такія смешныя прозвішчы: Гарматкін, Тоўсты. Не маглі сабе другіх прыдумаць? А яны ж уга якія пісьменнікі, пра іх нават у школе гавораць.

Дык з чаго пачаць? Аж галава кружыцца...

Запішу пра сон спачатку.

Здаецца, іду я ды іду па лясной дарозе. З грыбоў іду, кошык поўны, настрой добры... Вось і лес ужо канчаецца...

Прыпыніўся: што гэта там такое?

Справа, блізка ад дарогі, на ўзлеску магілка з бетонным помнічкам. (Акурат такі помнік, як на дзедавай магіле на кладках каля вёскі). Калі ён тут з'явіўся? Я ж шмат разоў сюды хадзіў і ні разу ніякай магілы не бачыў!..

Падыходжу бліжэй, чытаю — і сам сабою рот разяўляецца, вочы на лоб лезуць: мае прозвішча! Імя і па бацьку таксама мае. А гды нараджэння і смерці — дзедавай! Дзеда Пампея!

там паранены ў палон. Спачатку яго трымалі ў афіцэрскім канцлагеры "Свенты кшыж", потым у "Нордхаўзен". А пасля ваіны яшчэ і ў сталінскім лагерах пяць гадоў адгрукаў. За што?! За тое, што ў нямецкім не акачурываўся, выжыў? Якая крыўда, несправядлівасць...

Мой брат Рома, Раман старэйшы за мяне на сем гадоў. Расказваў, як часта з дзедам на матацыкле з каляскаю ("Масквіча" тады яшчэ не было) ездзілі на Прыпяць рыбаць: дзед быў рыбак заўзятый. Дык шмат чаго ў такіх паездках дзед расказваў яму.

Аказваецца ў канцлагер "Нордхаўзен" дзед быў пераведзены па хадзінцы лагера на ўрача Курта Шонэмана. Той сам ездзіў па лагерах, з дапамогай нейкіх тэстаў (я гэтага не разумею) адбіраў патрэбны "матэрыял" для

Павел МІСЬКО

СКЕРЦА

нейкіх доследаў. Мо тых вязнаў, што лягчэй паддаюцца псіхічнаму ўздзеянню? Некалькі падобных груп у Шонэманна было, у іхнія налічвалася пяць чалавек: падпаручнік Вавула — анямечаны палячок з Сілезіі (дзе тая Сілезія?), вельмі ж паддаваўся ўздзеянню гэтага ўрача-псіха Шонэмана. А той Курт не голасам каманды даваў, а ў думках сілаю думкі. Губамі нават не варушыў! Па яго загадзе Вавула двух палонных расіян на другім канцы лагера забіў — слабейшых з іхняй групы. Мо чым пра штрафніцы перад Куртам? Дык яшчэ не паспеў Вавула далажыць Курту аб выкананні загаду, толькі "гер обэрст" сказаў, як гэты мілітарэнт вярнуў яго назад на той канец лагера: "Другі не мёртвы, толькі паранены! Вось табе шпрыц з дозай фенолу, знайдзі яго — проста ў сэрца!"

Мусіў Вавула ісці дабіваць таго няшчасніка. А як вярнуўся, Курт палілаў яго па плячы, нават па галаву паглядзіў: "Во! Цяпер усё правільна! Хвалю!" Нейк раз той Шонэман прагаварываўся, што атрымаў падзяку ад самога рэйхсфюрэра СС Генрыха Гімлера, паказваў гадзіннік — кішэнны, залаты. За добрыя поспехі ў навукова-даследчай рабоце. А яшчэ Гімлер загадаў яму, каб вынікі доследаў былі строга засакрэчаны.

Нордхаўзен амерыканцы вызвалілі, як ішоў з захаду на Германію другі фронт.

За дзень да прыходу саюзнікаў арцт Шонэман спікаў усіх, што звагаліся з першай групы, да сябе ў кабінет. Скікаў толькі мысленнай камандай. Трое з групы засталіся: Пампей, Вавула і кволя Жмудзяк з-пад Вільні. Хваліваўся-нахваляваўся Курт. То халаў перакладаў паперы на стала, то пасоўваў іх сюд-туд, то тасоваў, як карты, то метапырваў адно вуха, другое, услахоўваўся ў нарэццё, дык тлухаванню, што насочвалася з захаду.

Перакладаў, ужо голасам сказаў загаду трымаць язык за зубамі, нікому пра іх заняткі ні гу-гу — пад пагонам смерці.

"Вайна скончыцца, павядае на радзіму... Многа гадоў можа праісці — і ўсё роўна маўчак!" Запісаў у іх, хто адкуль родам, які прыкладна можа быць пасляваенны адрас і гэз вейд Форт! — выгнаў.

Ужо добра было чуваць выбухі снарадаў, гул матораў, крыкі каманды, густая блізкая стрэльніца — трашчалі шмайсеры, ахоўнікі лагера дабівалі тых смяротнікаў, каго яшчэ не паспелі

дабіць. Шонэман урэшце рашуча пакамячыў некаторыя паперы, падпаліў іх на сталае запальнічкаю...

А яны ўтрох, як ірванулі разам у дзверы, так і заселі ўтрох на выхадзе, затузаліся. Здаравяк Вавула заціснуў Жмудзяка, шах! — рукою са шпрыцам, увагнаў таму ўсю іголку ў сэрца, цісканую вялікім пальцам. Жмудзяк іхнуў і абсунуўся пад ногі. Вавула пераступіў цераз яго, але прыстоў каля дзвярэй. А Пампей штосіпы бег да варот, куды і многія вязні. Туды пёр, не сігналячы і душачы людзей, што не паспявалі адскочыць, тупарылы грузавік-бартавік з эсэсманамі. Урэзалася машына ў вароты, засела і енчыць, як шэршань у па-вуціне, а з яе сыплюцца чорнымі жукі эсэсаўцы.

Пампей заазіраўся, шукаючы выхад з лагера. Убачыў, што бягуць упобачкі да варот і Шонэман з Вавулам. Між імі, валакуць за ручкі, таўшчэзны рыжы баул. Замест чорнага эсэсаўскага кіцеля на плячах у мілітарэнта грубая паласатая курткі — як і ў многіх вязнаў...

Пытаю ў Рома-Рамана, ці ўратаваліся тыя забойцы — Вавула і Шонэман.

"Не казаў дзед пра гэта нічога... Сама, ды адкуль яму такое ведаць? Многа вязняў тады амерыканскі бок перадаў савецкаму, у тым ліку і Пампея Фёдаравіча Шугалея. Многа ў канцы ваіны і адразу пасля ваіны было ўсюх судоў над ваеннымі злачынцамі. Можна, і таго Курта Шонэмана злавілі і судзілі, мо і маскарад не памог. А ў Нюрнбергу быў вялікі і доўгі судовы працэс над галоўнымі нямецкімі злачынцамі. Міжна-

родны ваенны трыбунал судзіў. Адных навуковых злачынцаў супраць людзей, чалавечтва было больш за сорок".

"І Гімлера судзілі?"

"Не даўся... Не уцёк, не — сам пакончыў з сабою".

"А Гітлер?"

"Гітлер атруціўся, тады яшчэ ваіны ішла, якраз штурмавалі Берлін".

І ўсё гэты Рома-Раман ведае! Не быў бы то студэнт — начытаўся, нахапаўся, наслухаўся.

Канечне ж і дзед яму многа расказваў, асабліва, як на рыбалку ездзілі ды яшчэ і начаваў на рацэ. А от бацька з імі ні разу не ездзіў, пічыў гэта пустою тратаю часу.

Ну во... А пра што ж далей запісваць? А далей будзе, мабыць, самае галоўнае. Нават страшнае.

Мо з год назад насупраць нашай хаты затармазіў УАЗік. Было гэта перад нейкім святкам, я падмятаў вуліцу на ўсю даўжыню нашага плоту, асабліва каля варот. Аж пыл курэў!

Ага, стала машына, я гляджу на яе. "Ускодходзіць"... Раман казаў пра такіх, што ў іх іярэднія колы вядучыя. Сама тое тлуст для нашых дарог!

Шафёр малады, але крыху старэйшы за Рамана, аа рулем застаўся. А з машыны выйшлі жанчына і грузны мужчына. Жанчына невысокая, падняўкая, а мужчына мо ў дваці тры разы большы і грузнейшы за яе. У шортах (ногі валасатыя-валасатыя), у кашулі з кароткімі рукавамі, навілуск кашуля. На галаве белая шапка-бейсболка з другім сінім казырком. І во смех, першы ўся галава з бакоў, патыліца, тарбаватая чычкі барада пад носам — пярэня белая, на сантыметр шыкава. Дык і скарэ не выладаў жанчыне рыжы, над лямачы вылезлі з машыны, з імі яму. "О, дзяк, дзяк, дзяк... Дзеньце бардо! Мерз боку! Санк ю веры, манш! — сыпану на роўных мовах. Відаць настрой быў добры. І да мяне кіруе, вочы як п'яны, ці скарэ дзікі — дне ажно горача зрабілася.

"Най, най, дас іст кляйнер, кнабэ! — сшынула яго жанчынка. — Хлопчык, ці тут жыў Пампей Альховік?"

"Дзед Пампей Альховік даўно каля".

Жанчына патлумачыла гэта сівагаловаму паліцэйску. Тры задумаўся крыху, а потым зноў да мяне. Спытаў: "Ві альт вист дук? (Мойнік табе гадоў?)"

"Цяін, — кажу, — Вас іст лес? (Дзесяць. А што здарылася?)"

"Ніц, ніц!" — па-польску ён мне. Спыніўся, але яшчэ два разы тузнуўся ў мой бок, нібы хто падштурхоўваў яго, а ён супраціўляўся. І пачаў з жанчынкаю пра нешта спрачацца. І так хутка малолі зыкамі, сыпалі словамі, што я не паспяваў лавіць сэнс.

А тут і нашы ўсе выйшлі на вуліцу: і Раман, і тата з мамаю. Сівагаловы таўстун схіляў галаву і ўсім падаваў руку: "Ёган Вавель... Вавель... Дойчланд..."

Жанчына патлумачыла па-нашаму, што гэта прыехаў і чаго.

"Гаспадзін Вавель прывіз з Нямецчыны гуманітарную дапамогу чарнобыльскім дзецям. У Пінску фургон разгружаецца... Вавель таксама быў вязнем таго фашыстоўскага лагера, сябраваў з Пампеем Альховікам. Яму вельмі хацелася пабачыцца з герам Пампеем, пагаварыць, паўспамінаць, што перажылося... Збіраецца нейкі форум, з'езд ці сход былых вязняў Нордхаўзена, і Ёган Вавель хацеў асабіста запрасіць яго — ад імя аргкамітэта — на гэты з'езд. Дарога ў два канцы была б аплачана. А яшчэ Альховіку як былому вязню была б выплачана вялікая грашовая кампенсация за ўсё... За ўсе страшы і пакуты, якія прынёс людзям гітлерызм. Немцы вельмі вінавацяцца ва ўсім, што ўчынілася, і просяць даравання. Як шкада, што многіх вязняў ужо няма на свеце!"

Мама выцерла слёзы і сказала: "Ён мо і жыў бы яшчэ, крэпкі быў... Але, можна сказаць, не сваёй смерцю памёр... Перакрывалі калгасны кароўнік шыферам... Стаў на шыфер неасцярожна і, як быццам хто яму падножку даў, — каўзануўся з верхатуры на дол. Спіну зламаў, галаву пашкодзіў... Праз тры дні сканаў..."

Вавель выказаў спачуванне, тату і Раману руку паціснуў, а маме нават пацалаваў.

Мама запрасіла ўсіх гасцей у хату. Не хацела адпусцаць без пачастунку.

За сталом яшчэ многа пра што гаварылі, зноў успаміналі Пампея.

Вавель расказваў, як добра яны сябравалі, як клапаціліся адзін пра аднаго, падтрымлівалі, каб выжыць, не захварэць, не ператварыцца ў дахадзягаў. Бо такіх адразу адпраўлялі ў газавую камеру, адтуль — у крэматорый, спальвалі.

Раман сказаў, што дзед вельмі рыбалку любіў. Аднойчы такога сома ўлыгаў — ледзь самога ў раку не ўцягнуў. І немцу вельмі захацелася пабываць на такой рыбалцы! А калі пачаў Раман распісваць поўно на вечаровай ці ранішняй зорцы, пра юшку, што вараць там жа, на берэзе ракі ды яшчэ бяруць пад гэтую юшку па чарцы, Вавель спачатку насцярожыўся: "Юшку? Блут?! Зіндзі канібал!" Давялося перакладчыцы тлумачыць, што гэта такі "дзі зуппэ з фіш", і тады немец заёрзаў на крэсла: "І я хачу лавіць бардо гроссэ фіш! Хачу хваліцца сябрам!"

Шафёр схіліўся да жанчыні, папрасіў пераклаць немцу, што ён не можа застацца на ноч, раненька трэба начальства кудысьці везці.

На гэтыя словы Раман тут же зрэгаваў:

— Раз трэба — едзьце! Падсіпкуйцеся добра і едзьце. А Вавеля я заўтра раницаю на "Масквічы" дастаўлю ў райвыканкам — ці куды там яму трэба.

Немец улавіў сэнс слоў Рамана, бо ажывіўся, а калі перакладчыца яшчэ і пераклала змест прапановы, ускочыў, працягнуў цераз стол валасатую руку: "Юнгэр фройнд! Дас іст зэр гут! — а далей ужо праспяваў: — Эс лэбэ, эс лэбэ геноссе Раман!" Падпіў, мабыць, немца.

"Мне здаецца, што вы і без мяне добра паразумеетеся. Вярнуся і я з шафёрам назад. Каб не замінаць вам... мужчынскай кампаніі... — някавата паўсміхалася перакладчыца. — Тым больш, што пан Вавель і польскую мову добра ведае".

Напрасіўся ехаць на Прыпяць і я. Мама пабурчала трохі, а бацька пагадзіўся: "Яны ж будуць з берага лавіць. Дый канікулы ж у хлопцаў... Хай праветрацца... Мы ж Рамана яшчэ меншага з дзедам адпускалі. Толькі хай цеплага адзення набяруць. Ночы ўжо здаровыя, прастудзіцца можна!"

Мы пападзеліся добра, нават немца трохі экіпіравалі, бо яму з яго пляжным убранствам будзе на рацэ туга. Ады нашы камары чаго варты!

(Заканчэнне на стар. 15)

ЧАЧОТКА

Сямён Данілавіч
15.IV.1910—5.V.1985 гг.

Дзед пятага мая памёр, а я ў гэты дзень нарадзіўся. І ў гэты ж год! Адно і другое надарылася раницаю, так мама расказвала.

І магіла, і помнік на выгляд не вельмі свежыя. У прозвішчы ў выгарвары... Не, не так — у вы-гра-ві-ра-ва-ных літарах "ч" зелянкавыя струпы лішайніку. Працягваю руку — механічна! — скалупнучы, саскрэбіць гэты лішай. Толькі крануў — пырх! Воблачка пылу ці туману — і ні магілкі, ні помніка. Схіснула мяне ўбок, зашчымеў указальны палец, з-пад падарванага кіпця кроў сочыцца...

Раницаю гляджу на палец — і праўда, скалечаны.

Расказаў маме пра сон, хоць ніколі раней сны ёй не расказваў. Мама спужалася, пацалавала мяне ў адно вока, у другое, тройчы сплюнула цераз плячо: "Куды ноч, туды і сон! Божа, спасі і памілуй!" — перехрысціла мяне і сябе.

Так і не пабачыў, не ўведаў я свайго дзеда. А мама кажа, што я "і бобелькі яго пабраў". Выліты дзед — і паставай, і паходкай, і тварам, і характарам, і звычкамі, і... Аж запісваць не хочацца: нават мову нямецкую стаў разумець, хоць у школе вучу англійскую! Спрабаваў і шпрэхаць па-нямецку, але слаба атрымліваецца.

Папытаў у мамы: адкуль у мяне гэтае разуменне? Мо я ў сне вывучаў? "Я спаў, а ты мне шаптала, паўтарала нямецкія словы, тлумачыла іх?" — "Ды не, нічога такога не рабіла", — "А мо тады, як я ў цябе ў живоціку быў, не нарадзіўшыся яшчэ, ты мне шаптала?" — "Не!.. Праўда, некаторыя цяжарныя жанчыны даюць дзіцяці слухаць музыку, песні, прытуляючы дынамікі сабе да жывата... Каб слых музычны ў малых развіваўся..." — "А Рома наш, ты сама казалася, таксама на дзеда падобны. А чаму ён не разумее нямецкую мову?" — не адставаў я. "Ох, Сёма, спытай што-небудзь лягчэйшае, — уздыхнула мама. — Мо душа дзедава ў цябе перасялілася, як ён паміраў!"

Душа! А хіба можа быць такое перасяленне?

Кожны раз, як слухаў я расказы пра дзеда Пампея, толькі дзіву даваўся: няўжо ён быў такі? Да ваіны ў школе настаўнікам паспеў папрацаваць, нямецкую мову выкладаў, і ў партызаных пабываў, і на фронце ваяваў, трапіў

На мінулых гастролях Нацыянальнага тэатра оперы Беларусі ў Германіі ды Аўстрыі вялікі поспех меў спектакль "Аіда". І гэта заслуга ўсіх выканаўцаў. У тым ліку — Сяргея Франкоўскага, які выступіў у адной з галоўных партый, Радамеса. Здаецца, гэтая партыя нібы створана для яго сакавітага, прыгожага голасу. Спявак доўга адмаўляўся ад яе выканання, хаця і канцэртмайстар Жана Габа, і яе муж — оперны саліст Мікалай Майсеенка пераконвалі, што Радамес можа быць адной з лепшых яго роляў. Так і атрымалася.

Артыст вельмі хваляваўся. Але гэта спрыяла натхненню. Голас гучаў шчодро. Імкнучыся не драматызаваць ролю, С. Франкоўскі раскрываў яе лірычную плынь, як гэта рабілі выдатныя оперныя спявакі Беняміна Джылі, Джузепе дзі Стэфана. Атрымалася перакананым і ярка.

Сяргей Франкоўскі нарадзіўся ў Магілёве ў прастай рабочай сям'і. Бацька яго са шляхетнага роду, у якога меўся свой герб. Дзед па бацькоўскай лініі служыў у стаўцы Мікалая II. Яго суродзіч удзельнічаў у вядомым паўстанні Кастуся Каліноўскага і быў салы ў Сібір. Род Франкоўскіх у XIX стагоддзі рассяліўся па Беларусі. Дзед

па лініі маці асеў у Магілёве, дзе купіў два дамы. Ад маці Сяргей даведаўся, што яе бацька добра граў на сяміструннай гітары і спяваў старадаўнія раманы.

— Маці мне расказвала, што тэмбрам мой голас нагадвае голас дзеда, — гаворыць С. Франкоўскі. — Меў прыгожы голас, і таксама тэнар, мой бацька. У мяне ж голас лірыка-драматычны, можа, бліжэй і да лірычнага...

спявакі нярэдка захапляюцца спортам: Зураб Саткілава — футболом, Франка Карэлі — веславаннем на каноз...

Калі Сяргей пачаў сур'ёзна займацца вакалам, дык фактычна кінуў спорт, засталася толькі плаванне. Урэшце, захапленне спевамі перамагло. Каб яшчэ раз праверыць свае вакальныя магчымасці, пагутарыў з педагогам па вакале Магілёўскага музвучылішча і пачуў параду: "Вам трэба абавязкова вучыцца!" Ён звярнуўся да знамай Людмілы Браіноўскай,

СЦЭНА ВЫБРАЛА ЯГО

А пачыналася са школьнага хору: Сяргей быў запявалам у класе. Вельмі любіў слухаць па радыё прыгожыя спевы. Самавукам асвоіў гітару, гармонік. Цяпер у яго невялікая калекцыя музычных інструментаў. Праўда, у выбары прафесіі трохі вагаўся, бо доўга займаўся цяжкай атлетыкай і нават марыў пайсці ў циркавыя артысты.

— Для мяне ж цырк — асобная старонка ў жыцці. Я палюбіў моцных людзей, — расказвае ён. — У свой час Аляксандр Купрын згінаў пятак, Леў Талстой падымаў адной рукою 80 кг. Я ж падымаў адной рукою 86 кг. У арміі мог падняць каго-небудзь адной рукою, скручваў 200 мм цвікоў... Мне казалі: выбірай альбо спевы, альбо цяжкую атлетыку. Спецыяльнае вакальнае дыханне не сумяшчальнае са спартыўным. Але ж не сакрэт, што

якая сама прайшла калісьці добрую школу ў праслаўленых спецыялістаў Маскоўскай кансерваторыі, а ў Магілёве выкладала ў музвучылішчы, вяла вакальную студыю. Паўгода пазаймаўшыся з Франкоўскім, яна параіла ехаць на праслухоўванне ў Маскоўскую кансерваторыю. Сяргея прынялі на падрыхтоўчае аддзяленне. Ды раптам праз нейкі час ён пачаў губляць голас: "Атрымалася заціскае голасу, быццам бы ў горле кошки шкрабуць. Праверыў доктар — усё нармальна. Вырашыў змяніць педагога і звярнуўся да Зураба Саткілава, які параіў наступна да яго ў клас у наступным годзе. Але і ў наступным годзе голас не гучаў, і я пайшоў працаваць спесарам, працягваючы займацца вакалам у Л. Браіноўскай".

Потым прыехаў у Мінск, паступіў у кансерваторыю (падрыхтоўчы курс, клас Л. Івашкова) і ўжо на будучы год стаў

Нядаўна ён упершыню выйшаў на мінскую сцэну ў вобразе мужа, самаадданнага ваяра і пшчотнага, романтичнага закаханага — Радамеса.

суродзіч удзельнічаў у вядомым паўстанні Кастуся Каліноўскага і быў салы ў Сібір. Род Франкоўскіх у XIX стагоддзі рассяліўся па Беларусі. Дзед

Сонца на лета — зіма на мороз: класіка! І такі пачатак сёлетняй каляндарнай вясы настройваў на скептычны лад. Маўляў, калі яшчэ тыя птушыныя эпіталамы ды «коцікі» на вербах...

ныя беларускія мастакі дадалі да гэтай галерэі шэраг новых і непаўторных кашчых абліччаў, зробленых з гумарам і замілаваннем, з філасофскім падтэкстам і з відавочнымі эстэтычнымі мэтамі.

Больш як тры дзесяткі такіх работ, пераважна ўжо сёлетняга, 2004 года, і склалі адмысловую экспазіцыю жывапісу ды графікі.

Заўсёднікі музеяў ды галерэй зразумеюць, калі скажу, што "Сакавіцкія каты" — з тых нячастых выставак, на якіх не стамляешся, якія выклікаюць цэласнае ўражанне, прасветлены настрой, падсілкоўваюць гумарам, зараджаюць нечаканай логікай аўтарскага мыслення — нібы надаюць звычайным станючым эмоцыям тонкую нюансую.

Не надакучае глядзець, разглядаць, прыгадваць. Прыгадваць узнесены на "шматпаварховікі" вычварных ірэальных дрэў краса-

ЗЯМНЫЯ НАШЫ ІНШАПЛАНЕЦЯНЕ...

А прыслухацца?.. Не ластаўкі вясну прыносяць!

Сярод па-лютаўску суровых спеваў вясной завеі, пад халодным зорным небам, з белых рыпучых суметаў чуліся ўжо кашчэныя серэнады. Так што арганізатарам дасціпнай выстаўкі ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А.Пушкіна нездарма захацелася ды ўдалося склікаць самых адмысловых сталічных марцовых катюў (гл. "ЛіМ" за 12.03.2004 г.). Так і назваць можна было б выстаўку. Але ж у кампаніі з тыповымі марцовымі катамі апынуліся і кранальныя кацяняты, і грацыёзныя кошчакі, і фантазіяныя, сімвалічныя істоты. Словам, такія розныя, розныя сакавіцкія коцікі...

Міфічныя, містычныя, зямныя, хатнія, рахманыя. Іх вызначаюць парадоксы. Хто яны? Мудрыя адзіночнікі. Сведкі нашай самоты і спадарожнікі нашых сноў. Шляхетныя дзікуны і гарэзлівыя дзеці пшчоты. Зямныя іншапланецяне. Хатнія лекары. Педантычныя эгацэнтрысты і сябры. А для кагосьці нават — alter ego. Прадстаўляючы выстаўку "Сакавіцкія каты", чыннікі Міжнароднага грамадскага аб'яднання мастакоў і мастацтвазнаўцаў "Майстар" адзначылі таямніча-справдечную, глыбінную павязь гэтага загадкавага — такога свойскага і такога незалежнага! — звярка з побытавым жыццём і з духоўным светам людзей. Пачынаючы ад старажытнаегіпецкай выявы хатняй кошки (II тысячагоддзе да нашай эры) стваралася яе ўмоўная партрэтная галерэя: багіня Баст, патронка радасці; кот як адно з увасабленняў бога Сонца — Ра; традыцыйныя персанажы фальклору кот вучоны, кот-баюн; вобразы сусветнай літаратуры і выяўленчага мастацтва (у творчасці Гофмана, Булгакава, Баршчэўскага, Пікаса, Шагала, Клее). Сучас-

моўна-пластычны свет "Катюў" В.Славука (шаўкаграфія); парадаксальную гарачыню...чорна-белай(!) акрылавай гамы "Дзікага ката" А.Фалея; невытлумачальную шляхетнасць зеленавокай кошчакі-"рыскі", што вабнасьцю сваёй адцягвае ўвагу і ад высакароднай гаспадыні (ці выяўляе яе сутнасць?), і ад ганарлівага твару пана з медальёна, і ад чарады казачна-паветраных замкаў — на "Партрэце" А.Шлегеля. Прыгадваць пясочна-аранжавае, жывое цяло катка побач з пухнатым жоўтым кураняткам і сонечнай кветкай дзьмухаўца ("Не бойся" Н.Івановай). Прыгадваць іранічныя сюжэты "прыкольнай" графічнай серыі С.Стальмашонка: "Мухі творчасці" (задуменны кот, скрыжаваўшы ножкі, за пісьменніцкім рабочым сталом), "Цяжкая духоўная спажыва на ноч" (кот у ложку пад коўдрай, з тоўстай кніжкай у лапах) і г.д. Абуджаць ва ўласнай эмацыянай памяці плынь мудрагелістых і далікатных алюзіяў "Паляўнічага" У.Вішнеўскага, "Хованак" і "Жадання" Н.Байчук, "Кацінага возера" В.Сідаровай, "Абуджэння" А.Марышава...

Мо праз год, а мо і раней будзе новая нагода спрычыніцца да філасофска-вобразнага свету "Сакавіцкіх катюў", адчуць утульнасць і вясну, якую "кот гучае", падзівіцца на мастацкую фантазію. І ўсміхнуцца. І задумацца?.. Дарэчы, наконт задумацца: арганізатары выстаўкі правалі дабрачынную акцыю, атрымаўшы сродкі на закупку медыкаментаў і дапамогу бяздомным жывёлам. Гэта сапраўды адна з тых сур'ёзных і важных спраў, што робяць людзей чалавечымі.

С. БЕРАСЦЕНЬ

НА ЗДЫМКУ: Наталля Іванова, "Кацяня".
Фотарэпрадукцыя К. ДРОБАВА

ПАЗНАЁМІМСЯ З «МЕНКАЙ»

"Мой родны кут, як ты мне мілы!.." Гэтыя словы час ад часу хваляюць сэрцы і дарослых, і дзяцей, яны знаёмыя кожнаму. Так сталася і цяпер. Словы паядналіся з музыкай і ўвасобіліся ў хваляючых маладых галасах пад высокім дахам Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі.

Сваё выступленне акадэмічны маладзёжны хор "Менка" распачаў менавіта знакамітым урыўкам з "Новай зямлі" Якуба Коласа, пакладзеным на музыку Ігарам Лучанком. У зале прысутнічалі людзі амаль усіх узростаў і з цікавасцю, нават з захапленнем лавілі кожны гук, кожны ўздых, рух спевакоў.

Праграма была хоць і непрацягла, аднак даволі разнастайная. Творы рускіх, заходніх аўтараў, беларускія песні, царкоўная музыка, — усё заваражвала сваёй рытмікай, выразнай інта-

нацыяй, чысцінёй і дакладнасцю выканання, імкненнем перадаць нацыянальны каларыт. Сярод яскравых нумароў адзначу "Ave Maria" Качыні. Матывы смутку і тугі прасочваліся на працягу ўсяго гучання, але разам з тым яго дынаміка паступова змяніла агульны характар твора. "Раманс" Свірыдава ўзрушыў слухачоў сваёй эмацыянальнасцю, экспрэсіўнасцю, напружанасцю. Гукі музыкі і чыстых маладых галасоў зліваліся ў адно цэлае і ляцелі ў вышыню.

Дарэчы, канцэртная зала музея, пабудаваная на манер палацаў XVIII—XIX стст., дадала асаблівы каларыт гучанню і ўспрыманню кампазіцый выдатных музычных класікаў. Аднак, колькі ні пішы, усё роўна пачутага не перадаць, як не перадаць і атмасферу, што панавала падчас выступлення хору.

Мне давалося пагутарыць з Уладзімірам Сінельнікам, кіраўніком "Менкі" — хору Беларускага саюза музычных дзеячаў. Калектыў уваходзіць у харавое аб'яднанне "Менка" і існуе ўжо каля 15 гадоў.

лаўрэатам вакальнага конкурсу імя Л. Александровскай. Далей — конкурс імя С. Лемашова ў Цверы, у якім удзельнічалі 25 тэатраў, і чарговыя лаўры...

У гады навучання ён выканаў у спектаклі "Багема" опернай студыі кансерваторыі партыю Рудольфа.

— *Знаны рэжысёр Сямён Штэйн, пастаноўшчык таго спектакля, вучыў мяне, як сябе паводзіць на сцэне, — успамінае спявак. — Менавіта тады я даведаўся, што такое спраўднёная работа опернага артыста... Менавіта пасля гэтага спектакля мяне запрасілі на працу ў оперны тэатр.*

З таго часу прайшло 10 гадоў. Сёння ў творчым багажы артыста шмат рознабаковых тэатравых партый — у операх Вердзі, Пучыні, Даніэці, Леанкавала, Мусаргскага, Шастаковіча, Картэса... І сёлетна складалася так, што С. Франкоўскі — адзіны, хто выконвае ў нашым тэатры партыю Герцага ("Рыгалета").

Раней ён ніколі не думаў, што будзе выконваць характарную партыю Васіля Галіцына ў оперы М. Мусаргскага "Хаваншчына". Складана было паказаць унутраную збытанасць гэтага чалавека, але тут артысту дапамагла рэжысура М. Ізворскай. І вось — яшчэ адна пераканаўчая работа: Радамес у оперы Д. Вердзі "Аіда". Вакальны і сцэнічны вобраз, створаны Сяргеем Франкоўскім, захоплена вітае зала...

Вера КРОЗ

НА ЗДЫМКУ:

Сяргей ФРАНКОЎСКІ ў ролі Герцага ("Рыгалета").

Фота В. МАЙСЯЁНКА

Ён мае нават свой статут. А пачыналася ўсё, паводле слоў У. Сінельніка, з выпускнікоў колішняга культасветвучылішча, сярод якіх была і цяперашняя вядучая салістка хору Кацярына Гуцько. Яны вырашылі не разыходзіцца пасля выпуску, а стварыць вучэбны хор на базе Мінскага вучылішча мастацтваў. І гэта ў іх атрымалася ўдала.

Як падкрэсліў Уладзімір Аляксеевіч, у харавы калектыв уваходзяць розныя людзі: як моладзь, так і дарослыя, як аматары, так і прафесіяналы, аднак з музычнай адукацыяй. Дарэчы, самаму старэйшаму ўдзельніку — 31, таму і не дзіўна, чаму хор называецца маладзёжным. Усё трымаецца на энтузіязме і ўлюбёнасці ў сваю справу: "Мы прыходзім сюды, як у царкву, мы адухаляемся".

І яшчэ, трэба аддаць належнае майстэрству канцэртмайстра хору Ірыны Дзярабінай. Дзякуючы і ёй слухачы паглыбляюцца ў цудоўны свет музыкі, адчуваюць яго ў кожным гукі, забываюцца пра надзеянне. А ці ж не гэта тая самая мэта, да якой імкнецца артыст, мастак, музыка — урэшце, кожны творчы чалавек?

На маё пытанне пра ўлюбёных аўтараў-кампазітараў у рэпертуары хору У. Сінельнік адказаў, што іх зашмат і пералічыць усіх нават не хопіць часу. Аднак галоўныя крытэрыі, якімі карыстаецца кіраўнік хору ў стварэнні рэпертуару, — разнажанравасць і разнастайнасць. Таму мы можам пачуць і царкоўную музыку розных канфесій, і замежную класіку, і родную беларускую музыку, а таксама шматлікія апрацоўкі песень народаў свету, якія выконваюцца на мове арыгіналаў. Адсюль і выснова: выканаўцы павінны быць яшчэ і паліглотамі!

Пры ўсім радасным і ўдалым, што перажыў ужо хор "Менка", шмат яшчэ чаго наперадзе, у будучыні. Канцэрты, канцэрты, канцэрты... Вось і бліжэйшы з іх, які адбудзецца 3 красавіка ў Мінскім музычным вучылішчы імя М. Глінкі. Для ўсіх цікавых — гэта рэальная магчымасць пазнаёміцца з харавым калектывам і адчуць сваёй душой усё, што было тут апісана словамі.

Ігар ГОРСКІ
Фота К. ДРОБАВА

1
"На самай справе гэтага не было. Нават калі часцей забірае сэрца, — ну і што? Гэта толькі сімптом, а не страх, — сказаў ён сам сабе. — Якое глупства... Простае пачуццё. Толькі і ўсяго".

Ён адчыніў акно і высунуўся. Цягнік за- павольваў рух. Дах-навес над вакзалам трымцеў у гарачым паветры. "Занадта гарача. Ды калі, як не ў ліпені, павінна так пячы!" Прачытаў на шыльдзе: "ЧЫВІТАВЕК'Я", — апусціў фіранку, пачуў галасы, затым свіст начальніка станцыі і грукат дзвярэй. Падумаў, што калі зробіць выгляд, нібыта спіць, дык, можа, ніхто не падсядзе да яго ў купэ. Заплюшчыў вочы, прамармытаў: "Не хачу думаць пра гэта". І адразу ж: "Але мусу думаць. Гэта не мае сэнсу! А чаму рэчы павінны мець нейкі сэнс? Відаць, так і трэба: патаемны сэнс разумееш потым, значна пазней, ці зусім не разумеш. Ды рэчы павінны мець сэнс: свой, вызначаны, які, бывае, нас і не датычыцца, нават калі здаецца, што наадварот. Да прыкладу, тэлефонная размова: "Прывітанне, Кот, гэта Аліса, я вярнулася. Зараз нічога не магу растлумачыць. Маю толькі дзве хвіліны, каб пакінуць табі паведамленне" (Некалькі секунд цішыні). "...Нам неабходна сустрэцца. Мне абавязкова трэба цябе ўбачыць. Гэтага я хачу больш за ўсё. Я ўвесь час толькі пра гэта і думала" (Некалькі секунд цішыні). "Як справы, Кот? Смешся таксама?.. Прабач за недарэчнае пытанне, але так цяжка размаўляць і ведаць, што голас запісваецца на плёнку. Мне трэба цябе ўбачыць. Гэта вельмі важна. Я цябе вельмі прашу" (Некалькі секунд цішыні). "Пасляўтра, 15 ліпеня, а 15 гадзіне, на станцыі Грасэта я буду чакаць на пероне. Сядай на цягнік, які адпраўляецца з Рыма а 13 гадзіне" (Шчоўне).

Чалавек вяртаецца дахаты і знаходзіць такое паведамленне на тэлефонным аўтаадказчыку. Праз гэтэўкі часу. Усё праглынулі гады: тую пару, той горад, тых сяброў і мянушку "Кот", якая ўзгадалася разам з усмешкай на твары "Ката", бо ён быў Чашырскім, — праглынуты ўсё. Аліса ў краіне цудаў. Гэта была пара цудаў. Ці ж на самай справе была? Яна — Алісай, ён — Чашырскім катом. Суцэльная забава, як у цудоўных прыгодах. Але з часам кот знік, менавіта так, як у кнізе. Хто ведае, можа, засталася усмешка. Ды калі яна і засталася, то без твару, якому належала. Мінае час і праглынае рэчы. Ад іх, бадай, застаецца толькі згадка.

Ён падняўся і паглядзеў на сябе ў люстэрка, што вісела над сярэднім сядзеннем. Усмінуўся. Люстэрка адбіла выяву саракагадовага мужчыны з хударлявым тварам, светлымі вусамі і ўсмішкай, нацягнутай і робленай, як звычайна ўсмішка перад люстэркам. "Што — больш ніякіх хітрыкаў, забаў, інтрыг для таго, хто гуляе з жыццём? Гэта для Чашырскага ката?"

Пажылая жанчына нясмела ўвайшла ў купэ: "Не занята?" Відаць жа, што не занята — у купэ больш нікога. У яго спадарожніцы сівыя, з блакітным адценнем, валасы. Сіньёра дастала прылады для вязання і прынялася за справу. Сваімі паўкруглымі акулерамі з ланцужком яна нагадвала жанчын з тэлевізійнай рэкламы.

"Вы таксама едзеце ў Турын?" — адразу ж запытала яна. Звычайнае пытанне ў цягніках. Ён адказаў, што не, выходзіць раней, але станцыю не ўдакладніў. Яму трэба на станцыю Грасэта. Ды якое гэта мела значэнне? А чаму Грасэта? Што Аліса там рабіла? Чаму паклікала менавіта туды?

Ён адчуў, як сэрца паспешліва забілася, і зразумеў, што гэта ад страху. А чаго ж яму баяцца? "Гэта простае пачуццё, — падумаў ён. — Чаго ж тады баішся? Ну, чаго? Пэўна, часу, Чашырскі кот. Часу, які вымусіў знікнуць усё, уключаючы прыгожую ўсмішку тваю — ката Алісы ў краіне цудаў. І вось яна, Аліса цудаў, 15 ліпеня а 15 гадзіне ізноў твая. Толькі яна магла выдумаць такое спалучэнне, бо любіла гуляць лічбамі і збірала ў памяці рознаспалучальныя даты. Напрыклад: "Прабач мяне, Кот, я больш так не магу. Каб усё растлумачыць, напішу пазней. 10 дня 10 месяца а 10 гадзіне (два дні да адкрыцця Амерыкі). Аліса". Гэтую развітальную запіску яна пакінула на люстэрку ў ваннай. А ліст прыйшоў амаль

праз год. У ім яна падрабязна ўсё тлумачыла, але, уласна, не тлумачыла нічога: паведамляла толькі, як ідуць справы, наогул, збыльшага. Таму ён і выкінуў той ліст, а вось запіску ўсё яшчэ захоўвае ў партманеце. Дастаў і пачаў разглядаць. Паперка зжоўкла па краях і парвалася пасярэдзіне.

Антонія ТАБУКІ

ЧАШЫРСКІ КОТ

(Са зборніка "Гульня ў наадварот")

Антонія ТАБУКІ (1943, г. Піза) — празаік, публіцыст, перакладчык. Дэбютаваў у 1975 годзе раманам "Плошча Італіі". Аўтар зборніка апавяданняў "Гульня ў наадварот" (1981), раманаў "Ніць небакраю" (1986), "Сцвярджае Пярэяра" (1994), "Становіцца ўсё пазней" (2001). Яго літаратурны талент прызнаны і адзначаны прэстыжнымі літаратурнымі прэміямі, сярод якіх "Віарэджа-Рэпачы", "Кам'яна", "Жана Манэ", Еўрапейская прэмія па літаратуры і інш., многія творы экранізаваны.

Табукі працуе выкладчыкам партугальскай мовы і літаратуры ў Сіенскім універсітэце. На беларускую мову творы А. Табукі дагэтуль не перакладаліся.

2

Яму хацелася адчыніць акно, але сіньёра магла быць супраць. А яшчэ і надпіс на шыльдэчцы папярэджаў: "Не адчыняць, каб не парушаўся эфект кандыцыянаванага паветра". Ён устаў, выйшаў з купэ. І да таго, як цягнік стаў рабіць паварот, перад яго вачыма замільгалі светлымі плямамі шэрагі дамоў Тарквініі. Кожны раз, праязжаючы праз Тарквінію, ён згадваў Кардарэлі. Перш за ўсё тое, што Кардарэлі быў сынам чыгуначніка. А таксама верш "Лігурыя". Пэўныя ўспаміны з шкільных гадоў назаўсёды застаюцца ў памяці.

Калі заўважыў, што пацее, ён вярнуўся ў купэ і ўзяў свой несэсэр. У прыбіральні папярэскаў дэзадарантам падпахі і пераапануў кашулю. Можна было яшчэ і пагаліцца — не з відавочнай патрэбы, а так, каб падмануць час і набыць сваяжэйшы выгляд. Ён узяў з сабою ў дарогу несэсэр і электрычную брытву, бо дапускаў, што дома начаваць не будзе. Праўда, прызначца самому сабе ў гэтым ў яго ўсё яшчэ не хапала духу. Вельмі старанна пагаліўся, асважыўся пасьёнам, пачысціў зубы і, прычэсваючыся перад люстэркам, паспрабаваў усмінуцца. Здалося, што на гэты раз выйшла значна лепш. Усмішка не была ўжо такой ідыёцкай. Ён сказаў сабе: "Ты павінен думаць". Але думкі ў форме слоў нагрываліся ў галаве адна на адну, блыталіся і расплываліся — сканцэнтравана не ўдавалася.

Ён вярнуўся ў купэ, дзе спадарожніца спала з вязаннем на каленях. Сеў і дастаў блакнот. Пастарайшыся, ён мог падрабіць почырк Алісы. І вось вырашыў напісаць тое, што яна, з уласцівай ёй абсурднасцю, магла напісаць яму: "Стывен і дзячынкі загінулі ў аўтамабільнай катастрофе ў Мінесоце. Я больш не магу жыць у Амерыцы. Прашу цябе, Кот, падтрымай мяне ў гэты жахлівы момант майго жыцця". Выходзіў варыянт трагічны, ад прыгнечанай горам Алісы, якая зразумела сэнс жыцця з-за кашмарнага лёсу. Потым узнік другі, уласцівы Алісе легкадумнай, бесцырымоннай, нават не без цыннізму: "Жыццё стала пеклам, нязноснай турмой. Пра дзяўчынку паклапоціцца Стывен. Ён сам як дзіця, і гэта дарэчы. Бывай, Амерыка!" А яшчэ і такі, у патэтычна-сентыментальным стылі любоўных раманаў: "Нягледзячы на тое, што мінула гэтэўкі часу, я заўсёды трымала цябе ў сваім сэрцы. Усё, не магу жыць без цябе. Вер мне! Твая нявольніца каханья. Аліса".

Ён вырваў ліст з блакнота, скамячыў яго і выкінуў у попельніцу. Потым зірнуў у акно і ўбачыў чараду птушак над вадой. "Дык ужо праехалі Арбатыла. Значыць, гэта Альбярэзз". Да Грасэта засталася хвілін дзясць. Сэрца зноў замерла, і яго ахапіла пачуццё трылогі, як у тых выпадках, калі заўважаеш, што спазняешся. Але цягнік ішоў па раскладзе, без спазнення. А паколькі ён у цягніку, значыць, таксама не спазняецца. Нават не думаў, што так хутка даедзе. Спазняўся хіба што адносна самога сябе. У сумцы ляжалі льяны пінжак і гальштук, але яму здавалася, што будзе недарэчна

выйсці з цягніка апранутым элегантна. "Можна і ў кашулі. Тым больш, што сёння так гарача!" Раптам пачало хістаць. Апошні вагон заўсёды тармосіць больш за астатнія, і заўсёды гэта непрыемна. Калі садзіўся, у яго не было жадання сунуцца праз увесь перон, таму зайшоў у апошні вагон, а да таго ж меў надзею,

што там будзе менш людзей. Спадарожніца ківала галавою, як быццам пачварджала, ухваляла яго дзеянні. А на самай справе гэта адбывалася з-за калыхання вагона; сіньёра ж працягвала спакойна спаць. Ён паклаў на месца блакнот, разгладзіў пінжак, які трохі пакамячыўся, яшчэ раз прычэсаўся, замкнуў сумку. Праз акно ўжо віднеліся першыя будынкi Грасэта. Цягнік пачаў прытармажваць. Ён паспрабаваў уявіць, як цяпер можа выглядаць Аліса, але на гэта ўжо не мелася часу. Такая магчымасць была раней. І, між іншым, час тады б ішоў не так марудна. "Якія ж у яе валасы? — падумалася. — Былі доўгія, але, хутчэй за ўсё, яна абрэзала іх. Так, напэўна абрэзала: цяпер доўгіх валасоў ужо не носяць". Ён уявіў Алісу ў белай сукенцы, невядома чаму.

3

Цягнік спыніўся. Ён устаў, апусціў фіранку і праз шыліну вызірнуў, але нічога не ўбачыў, бо яго вагон знаходзіўся далёка ад будынка вакзала. Завязаў няспешна гальштук і нацягнуў пінжак. Чарговы раз глянуў на сябе ў люстэрка і застыў з усмешкай на губах. "Яшчэ лепей". Калі пачуў свіст начальніка станцыі і ляска дзвярэй, якія зачыняліся, падняў фіранку, апусціў акно і высунуўся. Перон пачаў марудна плыць уздоўж цягніка. Яго былы спадарожнікі заходзілі ўжо ў падземны пераход. Пад дахам-навесам вакзала сталі апранутая ў цёмнае бабулька, якая трымала за руку дзіця, і марожаншчык у бела адзежыне са скрыняю на плячы, ды сядзеў на сваім возіку насіпшчык. Ён не паверыў сваім вачам: "Немагчыма, каб тут, на вакзале, не было яе, з кароткімі валасамі і ў бела сукенцы". Пагел на вагоне, каб зірнуць з іншага акна, але цягнік ужо праехаў перон і набіраў хуткасць. Бачна была толькі шыльда: "Грасэта", якая аддалялася. "Не можа такога быць, — падумалася зноў. — Аліса знаходзілася ў бары. Цяжка было на спакоце і яна зайшла ў бар, паколькі не сумнявалася, што ён прыедзе... Або стаяла ў падземным пераходзе, прыхіціўшыся да сцяны, з адсутным, як звычайна, выглядам, а разам з тым і здзіўлена, як Аліса ў краіне цудаў. І валасы ў яе доўгія, у беспарадку, а на нагах тыя блакітныя сандалі, якія падараваў ён тады, калі разам ездзілі на мора". Яна б сказала: "Я так апранулася, каб зрабіць табе прыемнае".

Ён пагел на вагоне, шукаючы кандуктара. Той знаходзіўся ў першым купэ, разбіраў нейкія паперы. Відаць, толькі што пачалася яго змена, рыхтаваўся правяраць білеты. Ён пацікавіўся, калі будзе цягнік назад. Кандуктар здзіўлена паглядзеў на яго: "Куды назад?" "У адваротным напрамку, — прамовіў ён, — на Рым". Кандуктар паглядзеў у расклад: "У Кампілі павінен быць нейкі, але не ведаю, ці вы паспееце на яго... — А потым удакладніў. — Вам на экспрэс ці можа быць і мясцовы?" Ён адказаў не адразу: "Усё роўна. Вы мне потым скажаце. Час яшчэ ёсць".

Пераклад з італьянскай мовы
Уладзіміра ЧАРОТЫ

**Людміла
БАРАДЗІНА:**

— Калі ствараўся "ЛАД", перад намі была пастаўлена задача зрабіць тэлеканал для ўсёй сям'і. Але не толькі пра сям'ю і сямейныя праблемы! Павінны на ім стасавацца разам і адукацыя, і выхаванне, і культура, і побыт. Таму свае тэлепраекты мы падаём праз прызму жыццёвых, сямейных спадзяванняў, імкнёмся да культуралагічнай напоўненасці нашых праграм. Апошнія гады беларускае тэлебачанне часта і слухна папракалі за легкаважасць, "папсовасць" перадач, арыентаваных у большасці на маладзёжную аўдыторыю. Зараз мы вяртаемся да таго, ад чаго ў свой час адыйшлі — да беларускай сур'ёзнай музыкі, да нацыянальнага тэатра, да ўсяго нашага мастацтва, асабліва нашай гісторыі. Так, па тэхнічных прычынах мы вымушаны былі "сесці на кнопку" расійскай "Культуры", прынамсі, вельмі неблагага тэлеканала. Але што гаварыла "Культура" пра беларускую гісторыю і мастацтва? Анічгусенькі! А мы распачалі цыкл перадач "Імгненне вечнасці", якія апавядаюць пра малавядомыя эпизоды айчынай гісторыі, яе выбітных герояў. Менавіта беларускай гісторыі!

Можна зразумець засмучанасць нашых тэлегледачоў немагчымасцю глядзець канал "Культура". Мы таксама шкадуем пра гэта. Але не трэба хвацьць на месцажывасць! І мы не бедныя, нам ёсць што раска-

заць і з нашай гісторыі, і з нашай культуры. У нас жа такія багатыя тэле- і кіна-архівы і запаснікі! Там запісы лепшых тэатральных спектакляў, творчых партрэтаў выбітнейшых майстроў нашага мастацтва, інтэрв'ю з імі, гутарак... Гэта такое багацце!

Летась на "БТ" ішоў цыкл перадач "Сола для дэбютанта" — пра маладых таленавітых музыкантаў, пачынаючых актёраў, рэжысёраў, паэтаў і драматургаў. Хто, акрамя нас, раскажа пра гэтых адметных людзей, пра іх творчасць? Тое ж і з беларускай гісторыі. Пры сённяшняй вялізнай цікаўнасці да яе, шмат яшчэ важных гістарычных падзей і фактаў, так бы мовіць, не агучаныя. І задача "ЛАДА" данесці гэтыя факты да нашага гледача. Зорка нашага

канала Алег Лукашэвіч, аўтар і вядучы праграмы "Наша спадчына", менавіта гэтым і займаецца. Асабліва адмыслова атрымліваюцца ў яго перадачы пра архітэктурныя помнікі Беларусі. Шкада, што ён прыныцыпова працуе "за кадрам"...

Мы няблага супрацоўнічаем з абласнымі тэлестудыямі. Абвясчаем, напрыклад, праект новай перадачы, якая павінна запоўніць на канале пэўную тэматычную прастору — сацыяльную, мастацкую, гістарычную, і на конкурснай аснове разглядаем аўтарскія заяўкі на ўдзел у гэтым праекце. Іншы раз гэтыя пустоты застаюцца не занятымі толькі па адзінай прычыне — пададзеныя на конкурс прапановы не задавальняюць нас. Аўтар, як кажучы, хоча ды не можа, няздатны падняць тэму да пастаўленай намі планкі. І чым рабіць слабую праграму, лепш ад яе адмовіцца да лепшых часоў. Пакуль не з'явіцца здатны аўтар і зробіць перадачу патрэбнага кшталту.

Адным словам, стасункі з абласцямі ажыццяўляюцца наступным чынам — аблтелекампаніі працуюць на задачы, пастаўленыя "ЛАДАМ". Але і самі павінны падаваць ідэі ў цэнтр. Выхад з Магілёва ці Віцебска на рэспубліканскую аўдыторыю стымулюе "задзіраць штаны і бегчы за лідэрамі" — ставіць планку якасці перадачы на пэўнай вышыні. У абласных тэлежурналістаў з'яўляецца стымул творчай падвышкі.

**Пятро
ВАРАХОБІН:**

— Зноў жа пра тую памятную "кнопку" расійскага канала "Культура"... Гэта чыста тэхнічная справа! Міністэрству сувязі, з якім супрацоўнічае тэлепрад'екампанія, у спадчыну ад

СССР засталіся старыя, маламагутныя перадачы з абмежаванай колькасцю каналаў. Да з'яўлення "ЛАДУ" ў беларускім эфіры існаваў адчувальны дысбаланс на карысць расійскіх каналаў. Каб ахапіць большую колькасць насельніцтва, улічыўшы інтэрэсы аўдыторыі, і было вырашана стварыць "ЛАД", які з'яўляецца малядым братам Першага Нацыянальнага, але тэматычна не дублюе яго. Ён задуманы як "сямейнае тэлебачанне" культуралагічнага кшталту. А так як вольнага канала не мелі, вымушаны былі "сесці на чужую кнопку". На жаль, гэта аказалася "Культура" — мо адзін з лепшых расійскіх каналаў...

Гэтая тэхнічная недасканаласць адбіваецца не толькі на колькасці каналаў, але і на прасторы іх распаўсюджвання. На тэрыторыі Беларусі існуюць "чорныя" тэлезоны, дзе сігнал нашага канала не прымаецца. Уявіце сабе, мы здымаем "Правінцыйныя гісторыі" ў Шумілінскім раёне, а героі перадачы не маюць магчымасці паглядзець на сябе! Ёсць такія раёны ў Брэсцкай,

НОВЫ ТЭЛЕКАНАЛ

100 ДЗЁН У ЭФІРЫ

«ЛАД»

**Карэспандэнт
"ЛіМа"**

Алесь ГАЎРОН

гаворыць

з выканаўчымі

прадзюсерамі

Людмілай

БАРАДЗІНОЙ,

Таццянай

ЦІМОХІНАЙ

і Пятром

ВАРАХОБІ-

НЫМ, чаму

яны занялі

"кнопку"

расійскай

"Культуры",

пра "мёртвыя"

тэлезоны

ў Беларусі,

пра творчыя

знаходкі,

праблемы,

планы — ды

новы

тэлесезон.

**Таццяна
ЦІМОХІНА:**

— Яшчэ нядаўна на БТ было 120 аўтарскіх праграм. На НТВ, РТР — 28—30, а ў нас 120! Колькі рэдактараў — столькі і праграм. Умее, не ўмее — робіць! Бо лічылася: я рэдактар — я і аўтар... Хаця гэта не адно і тое ж. Аўтар і рэдактар — розныя прафесіі. Галоўнае — прыдумаць перадачу. Гэта работа прадзюсера, які потым знаходзіць аўтара, а той робіць перадачу і можа стацца яе вядучым. Гэта найлепшы варыянт, але не заўсёды аўтар здатны весці сваю перадачу ў кадры. Тады шукаюць вядучага...

Зараз мы рыхтуемся да новага сезона. На тэлебачанні гэта пачынаецца за год наперад. Складаецца сетка вясчання, запўняюцца тэматычныя пустоты...

Нам у "ЛАДЗЕ" вельмі хацелася б мець добрую навукова-папулярную перадачу. Але на сёння ў нас няма такога чалавека, які б цікава апавядаў пра навуку. Няма такіх, як у Маскве Нікалаеў, Капіца, Драздоў, Гардон... Нас пытаюць, чаму ў нас няма добрай літаратурна-знаўчай перадачы. Запрашаем пісьменніка, гаворым з ім гадзіну, другую — няма сюжэта, хоць трэсіні! Цікавы на паперы пісьменнік не заўсёды цікавы ў гаворцы на экране... Мо не тых пісьменнікаў запрашаем? Ці самі не здольныя іх раскруціць...

Але працуем і знаходзім. Хацелася б пахваліцца праектам "Імгненне вечнасці". Кожная абласная тэлестудыя павінна штомесяц зрабіць сваё невялікае гістарычнае даследаванне — знайсці цікавы факт з мясцовай гісторыі ды падаць яго гледачу арыгінальна і выйгрышна. Няблага ў нас атрымліваецца і "Росчырк часу", у аснове якога гісторыя незвычайнага чалавека, падзея, факт, з'ява. У Брэсце над гэтымі перадачамі працуюць рэжысёр Інга Шычкова, рэдактары Наталля Калакольцава і Аляксандр Красько, у Магілёве — рэжысёр Аляксандр Грыгалец ды аўтар-рэдактар Таццяна Ларына, у Віцебску — Яўген Герашчанка ды Святлана Пагарэльская. Яны ж разам з Валянцінай Шапёткінай і Веранікай Скрамблевіч паспяхова "раскручваюць" у цыкле "Плошча мастацтваў" нашых вядомых творцаў — мастакоў, музыкантаў, сла-

вучых актёраў. Ну, ужо ніяк нельга не згадаць нашага Сашу Дамарацкага ў "Святле далёкай зоркі", ды Наталлю Бардзілоўскую (яна нядаўна ўпрыгожыла першую старонку вашага "ЛіМа"), якая працуе над перадачай "Звычайны, незвычайны дзень".

Мяне задавальняюць "Правінцыйныя гісторыі", якія робяць Мікалай Казейка і Сяргей Бачкоў на гродзенскім тэлецэнтры, але геаграфія іх — уся Беларусь. Яны знаёмяць з цікавымі людзьмі правінцыі — гэтага заказніка і заповедніка беларускай нацыі — там шмат жыве інтэлігентных, разумных людзей філасофскага кшталту, якія маюць свой погляд на праблемы жыцця. З імі цікава пазнаёміцца, цікава паслухаць разважаныя гэтых правінцыйных мудрацоў ды аракулаў пра мінулы-сённяшні-заўтрашні дзень. Гэта больш захапляльна, чым нішчымыя якога-небудзь навукоўца. Надзённаю зрабілася праблема пошуку сучаснікамі сваіх радавонных каранёў. Дапытліваму чалавеку карціць ведаць паходжанне сваёй сям'і — кім былі дзяды-прадзеды. Таму для ўдзелу ў нашых перадачах намагаемся знаходзіць звычайныя сем'і (не акадэмікаў ды генералаў), дзе гэтая спадкаемная памяць жыве па сённяшні дзень. За савецкім часам нас амаль пазбавілі гэтай памяці. Не заўважылі было ўспамінаць продкаў, калі іхнія біяграфіі не палягалі ў рэчышчы камуністычнай ідэалогіі. Гэтак жа і дзяржава павінна ведаць свае карані, ведаць праўду сваёй мінуўшчыны і не цурацца яе...

Дык да сустрэчы ў новым тэлесезоне!

Мікола ШАБОВІЧ

За акном прастудна
Тупча вартаўнік,
Без дзяцей дзіцячы
Беражэ садок.
Ён — бабыль, няйначай,
Можа, — педагог.
Выйсці б, пабалакаць
Пад настрой начны,
Ды ў яго — сабака,
А ў мяне — штаны...

Леанід Галубовіч

ЧАМУ СПАЛОХАЎСЯ ВАРТАЎНІК

Спаў я беспрабудна,
Толькі сон мой знік.
За акном прастудна
Крэкча вартаўнік.

Беражэ запёрты
Без дзяцей садок.
Ну, якога чорта
Ён прыпоўз, хадок!!

Свой дзіравы страўнік
Накарміць не змог!!

Мо, які настаўнік!
Можа, педагог!

Даў бы я пад с....,
Каб былі адны,
Ды ў яго — сабака,
А ў мяне — штаны.

Я штаны здымаю,
Выйшаў за парог...
Больш тут не блукае
Гэты педагог.

ШТО ЗАСТАЛОСЯ?

І не залічым тых гадоў,
Калі жывое ўдарыў кіем,
Калі "пад мухай" поўз дамоў,
Гады няверныя — адкінем.

Юрась Свірка

Я стаў гады свае лічыць:
Пражыў ці многа я, ці мала,
Каб ведаць, колькі мне

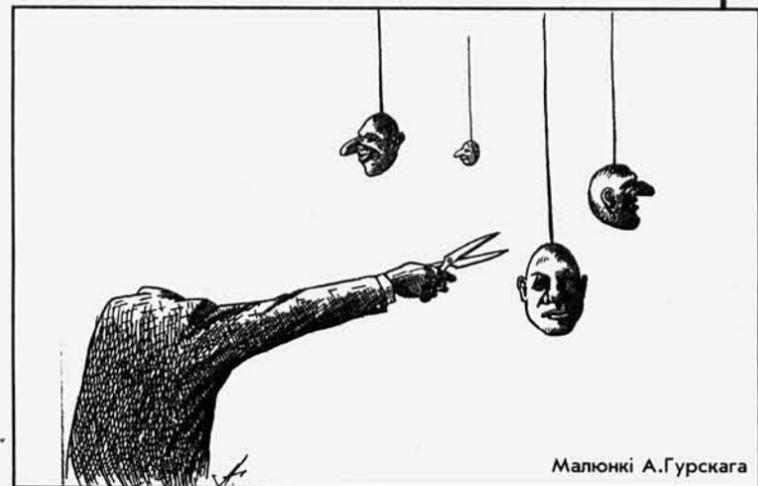
пражыць

Яшчэ гадкоў наканава.

Адрокся я ад тых гадоў,
Калі жывое ўдарыў кіем,

Як поўз "пад градусам" дамоў,
Гады няверныя адкінуў.

Што засталася — палічыў,
І стала млосна, як "пад мухай":
Мой Бог! Дык я ж амаль
не жыў!
Шукаць трэ дзеўку-маладуху!

Малюнкi А.Гурскага

Уладзімір МАРУК

ПАСЛЯ НАВАСЕЛЛЯ

І засталіся там адны
Два-тры тутэйшыя паэты.

М. Скобла

Ужо прыбрана са стала —
Павесяліліся на дзіва.
"Усіх, здаецца, правяла", —
Сказала жонка ганарліва.

Я ж усміхнуўся з-за спіны:
Як вымеў з-пад стала катлеты,
Дык засталіся там адны
Два-тры тутэйшыя паэты.

ПРЫПЕЎКІ ВЯСКОВЫЯ Для аўцюкоўцаў новыя

А мой любы — верхалаз,
Рызыкне кожны раз.
Ён залазіць, карапуз,
На мяне, як на Эльбрус.

Пасадзіла баба Манька
Кветку мака каля ганка,
А ўчастковы бабу Маньку
Штрафануў... як
наркаманку.

Мой сказаў сягоння ўранні,
Што пшаніцу ўчора сеяў.
Яго ж бачылі ў чыталні:
З Манькай, гад, чытаў
бюстселер.

Цэлы дзень шукаў Пятрок
Для дзіцяці памперсы.
А пад вечар прывалок...
Для машыны — бамперсы.

Запісаў Павел САКОВІЧ

Анатоль ЗЭКАЎ

Мне ўсё яшчэ
даведвацца не позна,
Што дзень для ночы
— як сястра і брат...
Валянціна Аколава

Ёсць дзень. Ёсць ноч. І мне
б пара
З гадамі ведаць акурат,
Хто для каго тут з іх сястра,
Хто для каго, між іншым,
брат.

Ў іх я ўглядалася як след
Разоў ужо, магчыма, сто.

ХТО ЁСЦЬ ХТО?

Ды не знайшла, аднак,
прыкмет,
Што б падказалі, хто ёсць
хто.

Цяпер не ведаю, куды
Мне скіраваць далей свой
зрок.

...Шкада, што ў школьных
гады
Я прапусціла нейкі ўрок.

Янусь МАЛЕЦ

СЛОВЫ — МУКА І ДРОВЫ

Я столькі слоў перамалоў!
Чаму ж няма
і на праснак!

Мікола Чарняўскі

Словы — дровы.
Людка Сільнова

О, колькі слоў перамалоў!
Мука — і ў лёгкіх,
і ў мазгах.
І ўчора, як дамоў ішоў,
Я ёй засыпаў увесь шлях.

Нядаўна Ліпскі мне
сказаў:
— "Вясёлка" ўжо —
нібыта млын,
Ты ўсё, што змог,
паабсыпаў,
Пыліць мо перастаў бы,
блін?

А сам жа мельнік, сам —
з мукой,
Малоць няспынна
не лайдак,
І ў сэрцы гэты ж неспакой:
"Чаму няма і на праснак!"

А ўрэшце глупства я
змалоў:
Пачышчу добра закуткі
І папрашу ў Сільновай дроў?
Глядзіш,
і будуць
праснакі!

Міхась УЛАСЕНКА

НА КІРМАШ У АЎЦЮКІ

Едзем, хлопцы, ў Аўцюкі,
Там дзяўчаты, як цюкі,
Мужыкі ў тых Аўцюках
Жонак носяць на руках;
Аседлыя аўцюкоўцы
Неблагія красамоўцы,
Напаткаў іх лёс такі,
Што на жарты — мастакі.
Іншы дзед адпусціць жарт —
Смехам здарыцца інфаркт.
А яшчэ ў Аўцюках
Носяць грошы у пуках.
Праўда, кажучы, дзецюкі
Ужываюць мацюкі.
Але ў цэлым — хараво!
Ёсць там закусць і пітво,

Мікола ТРАФІМЧУК

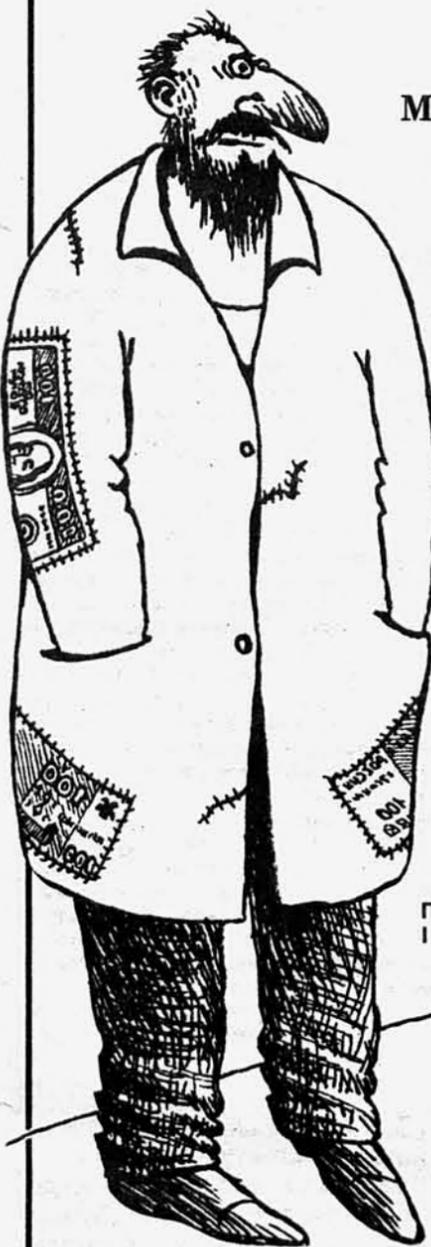
КАРАЦЕЛЬКІ ПРЫЯЦЕЛЯМ

Дык хто такі ён, Вераціла, —
Паэт, ці эрудыт-мянціла!

Вядуць у "Акіяне" рэі
Алесі, Паўлы і Андрэі...

Сярод пісьменнікаў Жукоў —
Ні аваднёў, ні павукоў.

Што ні твары і як ні дзей —
А лепш не зробіш, як Гардзеі.

**Віншуем
з
55-годдзем!**

Шчупак, карась ці язюгок,
Не трапяга хвастом ад страху,
Бо ты напаўся на кругок
Не навітку, а Саламаху.

— З нагоды такога ж юбілею Анатоль Вярцінскі казаў: давярцеўся Вярцінскі! Ну, а я — дацвіркаў! Раней і ўявіць сабе не мог, што дажыў да трыяга тысячагоддзя! Да паззіі пацягнула яшчэ ў школьныя гады. З восьмага класа пачаў дасылаць вершы ў газеты. А праз нейкі час паклікалі ў Бабруйск на пасяджэнне абласнога літаб'яднання пры газеце "Камуніст" (мой Старадарожскі раён уваходзіў тады ў Бабруйскую вобласць). Творы маладых "разбіраў" Васіль Вітка, тагачасны галоўны рэдактар "ЛіМа". Ягоная пахвала акрыліла мяне. Таму ўжо пазней павёз свае тварэнні ў Мінск, у "Польмя". Калі зайшоў у цесны кабінет у Дземе друку, ад стала пры акне ўзняў галаву мужчына сярэдніх гадоў і ўзяў мой вучнёўскі сшытак з вершамі. Пачытаў, нешта там пачыркаў пяром і сказаў: "Вось гэтыя два дадзім. У майскім нумары". І, устаўшы, звярнуўся да супрацоўнікаў: "Паслухайце, як піша школьнік". Вось так я пазнаёміўся з галоўным рэдактарам Максімам Танкам. А ягоную творчасць мы нядаўна "праходзілі" ў школе! І вучыла нас Ганна Ціханаўна Лынькова, сястра Міхася Лынькова.

— Ваш першы зборнік "Такія сэрцы ў нас" выйшаў у 1959 годзе. У гэтым жа годзе з'явілася і першая кніга Рыгора Барадуліна "Маладзік над стэпам". Аснову абодвух зборнікаў складалі... цалінныя вершы.

— Мы з ім разам у складзе студэнцкага атрада Белдзяржуніверсітэта ездзілі на збор цаліннага ўраджаю пад Кустанай. Амаль цэлае лета лапацілі-сушылі казахстанскую пшаніцу. Пасля і напісаліся — мой цыкл вершаў з камсамольскім пафасам "Казахстанскі жнівень", якім адкрываўся адзін з нумароў "Маладосці", і паэтычная кніга Рыгора Барадуліна, у якой упершыню ва ўсёй красе раскрыўся яго талент.

— Пасля першага зборніка ў вас выйшла зборнік паэзіі — "Бягуць раўчкі", "Чарназём", "Каласы", "Сцежка дадому", "Рэха дарог", "Хат вячысты дар", "Зялёная Дуброва", "Лодка долі тваёй"... У тым ліку — і ў перакладзе на рускую мову, а яшчэ — вершаваныя кніжкі для дзяцей, падарожныя нарысы. У вашым багажы — навуковыя працы, пераклады з розных моў. Якому з жанраў аддаеце перавагу?

— Спачатку аддаваў перавагу вершам. Цяпер бачу, што многае з рыфмаванага трэба адкінуць. "Сваімі" лічу толькі тыя творы, у якіх хацелася выказаць тое, што па-сапраўднаму хвалявала. Я вельмі востра адчуваў грамадскую несправядлівасць яшчэ з маленства; у той час наша сям'я была на мяжы выжывання, асабліва цяжка было ў пасляваенныя галодныя гады. Вялікая надзея ўскладалася на "хрушчоўскую адлігу", на асваенне цалінных зямель, якія павінны былі нарэшце "накарміць" краіну. Таму з усёй шчырасцю працавалі мы на цаліне і гэтак жа шчыра пісалі пра яе вершы. Ды хутка цалінная эпапея правалілася, "адліга" кончылася. Потым наступіла эпоха трох П — перыяд пышных пахаванняў, калі адзін са старэйшых генсек змяняўся гэтакім жа старым, які таксама дыхаў на ладан. У грамадстве шырылася незадаволенасць савецкім кіраўніцтвам, расло супраціўленне, найперш у асяроддзі інтэлігенцыі, асабліва бударажылі людства пісьменнікі. "Уберите Ленина с денег!" — усклікнуў у адным з вершаў Андрэй Вазнясенскі. Гэта было ўжо нешта нечуванае: "убраць" правадыра народаў, хай сабе і з

грошай! Каб неяк выказацца, паэты шырока выкарыстоўвалі тады такое вострае "падвойнае дно", алегорыю. "Ленін думае пра Беларусь", — пэўна, зусім не ўхваляць правадыра ўзяўся тады Генадзь Бураўкін у сваёй паэме, а хацеў толькі аднаго: прымусіць і нашых функцыянераў "думаць" пра Беларусь. А яшчэ прыцягвалі літаратары ў дапамогу гісторыю,

крамлёўскае кіраўніцтва на "заслужаны адпачынак".

— Мы гаворым пра вершы грамадзянскай тэматыкі. Але ж у вас нямала і лірычных вершаў, твораў пра радзіму, пра родную вёску з прыгожай назвай Зялёная Дуброва і яе людзей...

— Лепшыя з такіх твораў, спадзяюся, зацікавяць і ў будучым. Што ж да папеты-

Шпілеўскі, Якуб Браўцаў... Як збяднялі мы сябе, адгарадзіўшыся ад іх! Вярнуць гэтыя сплыныя імёны ў нашу літаратуру, вярнуць усё самае значнае са шматвяковай літаратурнай спадчыны — такая была задума. Як наладжвалася ажыццяўленне гэтай задумы — асобная тэма. Скажу толькі, што мне пашчасціла знайсці шчырага маладога энтузіяста Генадзя Вінярскага, з якім (а таксама з Марынай Адамовіч) мы займелі выдавецкую ліцэнзію, стварылі Міжнароднае грамадскае аб'яднанне "Беларускі кнігазбор". Дарэчы, назву падказаў нам Анатоль Клышка. І на сённяшні дзень мы ўжо выдалі з нашага 200-томнага праекта 27 тамоў.

Скажу крыху пра творчы бок працы. Для падрыхтоўкі тамоў серыі мы запрашаем лепшых спецыялістаў. Усе тамы "Беларускага кнігазбору" плануем з часам перавыдаць, дапрацаваўшы іх і ўдасканалішы. Таму будзем рады любой "канструктыўнай" і непрадзятай крытыцы. А не такому петушынаму наскоку, што зрабіў нядаўна на адномнік Адама Міцкевіча адзін "румяны крытык мой", пылаючы праведным гневам, як відаць, за тое, што складальнік уключыў туды не ягоныя бездакорныя пераклады, а свае, нікчэмныя. Але я вельмі ўдзячны маладому калегу за выяўлены прыкры недагляд адносна аўтарства перакладу Міцкевічавага санету "Дабранач". Вядома ж, ён належыць толькі пяру Юркі Гаўрука і нікому іншаму. Толькі не трэба вінаваціць за гэта рэдактараў: тут мой недагляд. І гэтую недаравальную памылку мы канечне выправім пры перавыданні тома. Як і ўставім заўважаны крытыкам пропуск літары ў французскім слове. Што ж да іншых закідаў, то яны вельмі спрэчныя, і я наўрад ці з імі пагаджуся. У кожным разе любая заўвага будзе ўважліва разгледжана рэдакцыйнай радай "Беларускага кнігазбору", якую мы збіраемся аднавіць.

— Можна ўявіць, колькі часу і клопатаў адбірае ў вас праца над "Кнігазборам"... А ці знаходзіце час на ўласную творчасць? — Якую?

— Нядаўна я здаў у друк і неўзабаве павінна выйсці кніга маіх гіста-

рычных апавяданняў "Край легенд", над якой даўно ўжо сядзеў. Я хацеў у папулярнай, белетрызаванай форме расказаць, найперш моладзі, пра нашу гісторыю, пра славу продкаў. Я ставіў тут на мэце (як і "Беларускі кнігазборам", так і распчатымі мною ў "Беллітфондзе" серыямі "Беларускі гістарычны раман" і "Мастакі Беларусі") паказаць веліч нашай культуры і гісторыі, каб дапамагчы беларусам пазбавіцца іх застаўнай хваробы — комплексу непаўнавертасці і страты нацыянальнай самасвядомасці. Рыхтую яшчэ адну кнігу — зборнік падарожных нарысаў, што напісаліся ў выніку шматлікіх паездак па мясцінах паэтаў XIX стагоддзя Адама Міцкевіча, Яна Чачота, Тамаша Зана, Яна Баршчэўскага, Тадэвуша Лады-Заблоцкага, Паўлюка Багрыма, Уладзіслава Сыракомлі, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча і Францішка Багушэвіча. Думаю, яна будзе цікавая не толькі знаўцам, а і маладому творчаму пакаленню.

P.S. Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва" шчыра і сардэчна віншуе Кастуся Аляксеевіча з юбілеем і зычыць яму здароўя, творчага плёну і ўсіх зямных даброт.

МІЖ ПАВОДКІ — ДОЛІ ЛОДКА

Кастусь Цвірка — пісьменнік, літаратуразнаўца, выдавец, кандыдат гістарычных навук. Аўтар шматлікіх паэтычных, літаратурна-краязнаўчых кніг.

28 сакавіка яму спаўняецца 70 гадоў і паўвека з пачатку творчасці.

Наш карэспандэнт Яўген Хвалей сустраўся з Кастусём Цвіркам.

НА ЗДЫМКАХ: К. Цвірка з маці Надзеяй Канстанцінаўнай; на беразе Скачальскага возера: А. Клышка, У. Карызна, Я. Еўдакімаў, А. Ставер, К. Цвірка, С. Панізнік; на цаліне з механізатарамі.

дзе вальней можна было выказаць свае "крамольныя" думкі. Да гісторыі і алегорыі ў выказванні сваіх думак звяртаўся і я. Як гэта ў мяне атрымлівалася, можна ўбачыць, напрыклад, з вершаў "Дзекабрысты", "Герцэн", "Кветкі Чарнышэўскаму", "Каліноўскі — апошняе слова" і іншых.

— А ці былі цяжкасці ў друкаванні вершаў грамадзянскага гучання?

— Яшчэ якія! Іх шчыра "гладзілі" аж у трох інстанцыях — у выдавецтве, у Дзяржкамдруку і ў Галоўліце. Найбольш у першых дзвюх. Яшчэ не выданы, затрыманы. Вярнулі з Галоўліта. Прычапіліся да верша "На пенсію!" Улавлі маю думку-мару: "адправіць" у адстаўку ўсё струхлелае Палітбюро ЦК КПСС на чале з "Ільчом Другім". Трэба было замяніць верш, але добразычлівы Мікалай Гаўрылавіч параіў яго "падгладзіць". Вырашылі апусціць канцоўку, дзе я заклікаў даць дарогу "маладосці крэйсеру", а тых, што заседзелі ў кіраўнічых крэслах, пасылаў "на пенсію, на пенсію!" Так і не даў мне пісьмы беларускі Галоўліт "адправіць"

заваных, то каму яны цяпер патрэбны: тыя праблемы, якія нас хвалявалі, адышлі. Падобныя творы майго пакалення застаўваюцца хіба што як ілюстрацыі да рэальнай свайго часу, нашай няпростай гісторыі. Мусяць, там усё ж быў элемент гульні, якая, відаць, і ёсць прыкмета мастацтва. Сам я ўжо амаль дваццаць гадоў як перастаў пісаць вершы. Пэўна, правільна сказаў нехта: "Сціхі в большом количестве — вещь невыносимая". Таму клічу ўсіх пасівельных гладкапісаў, чыё "пісання" не можа выбавіцца з даўно ўезджанага каляны, браць з мяне прыклад. Дарогу — "маладосці крэйсеру!"

— Значыць, у вас памяняліся прыярытэты? Што ж галоўнае цяпер?

— Галоўнае цяпер для мяне — "Беларускі кнігазбор".

Яшчэ ў часы, калі я працаваў над дысертацыяй пра Уладзіслава Сыракомлю і вывучаў матэрыялы яго часу, то ўбачыў, якую багатую і цікавую літаратуру мелі мы ў XIX стагоддзі. Але літаратуразнаўцы гвалтоўна выключылі з яе самыя слаўныя імёны на той падставе, што яна стваралася спачатку на польскай, а потым на рускай мовах. Але ж тады пісьменнікі Беларусі, каб расказаць пра свой народ, пра сваю Бацькаўшчыну, вымушаны былі пісаць творы па-руску ці па-польску. Адам Міцкевіч, Уладзіслаў Сыракомля, Эліза Ажэшка, Ян Баршчэўскі, Ігнат Ходзька, Адам Плуг, Павел

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 9)

Сонца ўжо было над самым захадам, пачало ружавець, як мы прыехалі на любімае дзедава месца. Нармальна, можна сказаць, даехалі, хоць на грэблі і лясной дарозе было нямала калдобін. Калі падкідвала, Вавель падгэваўся і мармытаў: "Фэрхфлюхт!" (пракляцце). "Шрэкліхэр вэг! Вэг ін дзі хёлле!" ("Жахлівая дарога! Дарога ў пекла!").

Перш за ўсё, пакуль не сцямнела, мы закінулі вуды, нават спінінг. Памаглі і Вавелю разабрацца са снасцю, закінуць, як трэба.

Я прысеў на беразе і сачыў за паплаўкамі. Раман нарыхтоўваў у кустах сушняк, тупаў каля машыны, разбіраўся з прадуктамі і посудам, перакідваўся словам другім з нямецкім гасцем. А той, адшышоўшы крыху ўбок, усё раскідваў рукі, удыхаў на поўныя грудзі, азіраў наваколле: "Ві гут!.. Ві хэрліх!" (як добра, як цудоўна!).

"Гер Вавель! — выгукнуў Раман. — У вас нейкае быццам не нямецкае прозвішча! Вы мо і праўда паляк?"

"Так! Естэм полякем... Прапрапрабаба маёй прапрапрабабы служыла кедысь пакаёўкай у крулеўскім замку ў Кракове. Бардзо пекны замчыска Вавель... Мяла бабця гжэх з крулем, нарадзіўся кенігзёнхен, каралеўскі сыноч. Яму і далі назвіска Вавель".

"Казачкі? Байкі?" — не паверыў Раман. "Не байдуркі! Праўда! Так ест!" — немец быццам крыху пакрыўдзіўся.

"Значыць — каралеўская кроў?" "Ха-ха, нацюрліх! Драй тропфан блут!" (канечне, тры кроплі крыві!).

Здарожыўся, мабыць, і я. У галаве шумела, а потым і гудзец пачало... Як чуў толькі шум, то крыху быў падобны на той, які бывае часам пасля купання. Вылезеш, а ў вушах вада — і як аглух. Скачаш на на адной ножцы, і на другой, робіш глытальныя рухі, ліпаеш далонямі па вушах, нібы паветра ў іх заганяеш.

Пачаў і цяпер такое рабіць, але не памагала. Вось ужо гул у галаве стаў нібы крышыцца, драбіцца.

Вавель у гэты час стаяў ужо тварам на захад і таксама ціскаў далонямі на вушы. "Хо-хо... Далікатны пан... Гэта табе не ў Германіі... Раман казаў, а яму дзед пераклаў: нават тады, даўно ў Германіі ўсе дарогі ці амаль усе былі асфальтаваныя. Хоць бокам каціся..."

Гул у галаве прыціх, але з яго... ці не з яго? Пачалі праяўляцца, вышчалюцца асобныя словы, нават сказы — на нямецкай мове!

"Бштэтыгунг аўфгабэ..." (пацвярджэнне задання). "Гер обэрст, дэр фіртэ — тот! Герстербен! (чацвёрты мёртвы). — "Стоп люген! Аўфгэрэн! Перастанце хлусіць! Я чую слабыя сігналы ў адказ!" — "Гер обэрст, я выявіў: гэта энкелькінд, унук чацвёртага рэагуе. Цэйн ярэ альт" (дзесяцігадовы). — "Цвэйфелхафт!" (сумняваюся). — "Так, так — цэйн! А слабы сігнал можа яшчэ і ад таго, што тут, на Палесці, многа радыхаць! Мне казалі: дзе больш яе, дзе менш, але ж людзі жывуць".

"Энкелькінд — кранк? — "Не-е, здаровы, нармальны!"

"Шон? Хюбш?" (прыгожы?) — "Я... я... Зэр! Юбэрменш! Як арыец!"

"Дас лэбэн... Хай жыве пакуль што. Потым пазьдзім якім дарослым будзе. Як яго завуць?" — "Сёма... Сямён!"

"Поў-на-сцю! Без мянушак!" — "Не вем... Звязвайцеся са мною пазней, я даведаюся".

"Пяты, дзе ты зараз знаходзішся?" "О-о, хір флюс Прыпяць. Грос! Штром! Махціг! Брайт! Фіш!" (На рацэ Прыпяць! Магутная! Шырокая! Рыбная!)

"Вас махен зі дорт?" — "Лаўлю гросфіш, намэ — сом!"

"Айнэр? (адзін?) — "Найн! Цу дрыт! Трое нас, са мною два ўнукі Альховіка. Меншы — Сямён, старэйшы — Раман. Яму цвай унд цванцыг одэр фір унд цванцыг (дваццаць два ці дваццаць чатыры)."

"Божа... Што са мною рабіцца? Што такое? Хто з Вавелем гаворыць? Быццам гавораць, а вакол цішыня, толькі чайка пакрыкае... І мяне ўспамінаюць, мяне ўблытваюць... у нешта!" — датумкаў я нарэшце.

На вадзе патузваліся два паплаўкі. А я быццам і не бачу гэтага, бягу да Рамана. Ён пачаў ужо абіраць бульбу на юшку. Я гэпнуў каля яго на калені. Рву нож з яго рук, бульбу, нібыта сам хачу абіраць. А рукі трымцяць, бульбіна коціцца ў касцёр. Шапчу скоргаворкай, голас зрываецца, сіпіць ад хвалявання:

"Ром, маўчы, не ўскоквай! Нічога не пытайся! Слухай! Не Вавель гэта, а Вавула! Той, пра якога табе дзед — не ўтрывай! — расказваў. Забойца гэта! І той обэрст з ла-

гера, што доследы з вязнямі рабіў, жывы, мабыць! Прыхаваўся, замаскіраваўся! Але баіцца, каб яго не выкрылі як злчынюцу ваеннага. Гэта ён, мабыць, і паслаў сюды Вавулу, каб дзеда ўкакошыць. Але, мабыць, і на адлегласці справабаў дзеда забіць. Дзед не сам упаў — Шонэман спіхнуў яго з даху! А Вавулу паслаў на праверку, "зачыстка", бо мае сігналы збівалі обэрста з толку! Ромка, а я ж ім нічога не сігналіў! Я нават не ведаю, што гэта такое! Як рабіцца!"

"Супакойся... Я чытаў недзе... Чалавечы мозг выпраменьвае і такія хвалі, што другі чалавек можа іх лавіць, нават здалёк. Ёсць ужо такая навука — сугесталогія — пра бязмоўную сувязь паміж людзьмі... Ціха! Сюды ідзе! — сціснуў маё калена Раман, бо хацелася ўсхапіцца на ногі, паўглядацца ў Вавеля-Вавулу. — Во, спыніўся, на захад зноў глядзіць, галаву абяроч трымае..."

"Чую! У іх зноў сеанс сувязі!.. Гавораць без гуку... — я аддаў Рому нож. — Вавула абяцаў таму обэрсту, што даведацца, як мяне поўнасцю завуць... Назвацца?.. Не?.. Мо якое другое прозвішча прыдумаць?"

"А калі ўловіць, працягае твае цяперашнія думкі? Здагадаецца, што яго мы раскусілі, выкрылі... і ашукваем! Лепш прастачкамі прыкінемся, прыдуркамі!" — Ромка замахаў на агонь шапкаю, хоць ён ужо гарэў добра, раздзьмухаць не трэба было.

"Калі ён такі чытака і лавец чужых думак, то што ён можа з намі зрабіць? Я ж яго думкі, выходзіць, таксама магу ўлавіць" — кажу.

"Настройвайся на яго хвало!"

А мне і настройвацца не трэба, я ўжо чую размову Шонэмана з Вавулам.

"Фюнфтэ! Фюнфтэ! Пяты! Айнэн бэфель гэб! Аддаю загад! Кляйнэр, бубэ не чапаць! Хэрэн зі! Застаўся толькі пяты..." — "Дык пяты — гэта ж я!" — "Так, так, ты — апошні, лэцтэр. Але ты нам патрэбен! Мы цябе будзем ахоўваць і абараняць! Зараз здым вы паратунак за ракой... Слухай уважліва, выконвай дакладна... Паступіла вестка-маланка: цябе збіраюцца арыштаваць! Як злчынюцу! Ідзі ў раку не таропка, гуляючы — чым далей і чым глыбей! Паказвай, што ў цябе добры настрой, напывай: "Хойтэ іст дас васэр варм..."

Быццам хочаш пакупацца. На сярэдзіне ныйрай — чым глыбей! І ўдыхні на поўныя грудзі — свабодна, волна! Плыві пад вадою чым даўжэй! Там кулі не дастануць! Бо па табе адкрыюцца агонь з аўтамата! Старэйшы ўнук Альховіка — не ўнук! Афіцэр дзяржбяспекі! Спецыяльна прыстаўлены! Фэрштэйст ду? Эрфюлен! Зразу-меў? Выконвай! Зофорт!"

"Я — афіцэр бяспекі?! Што яны там — падбелу аб'еліся? — Рома ўстаў, нібы глядзіць на агонь, а сам спадылба косіць вачыма ў бок Вавулы. Нейкая разгубленасць на твары, не ведае, што далей рабіць. — Ты правільна зразумеў пра афіцэра?"

"Ну... Слухай, я ішоў і гэта... два паплаўкі ўжо скакалі на вадзе... Мо рыба пазрывалася!" — я намякнуў гэтым, што трэба адсыці далей.

"Ага... А заадно ўсё праверым, мо трэба памяняць нажыўкі..."

Вавель-Вавула пакіраваў да нас, напываючы мармыталку: "Хойтэ іст дас васэр варм, хойтэ кент ніхтс шадэн... Хойтэ гэт вір бадэн!" (Сёння цёплая вада, сёння нішто нам не перашкодіць... Сёння ідзем мы купацца!) А дайшоўшы да нас, спачатку здзівіўся, што вудачкі самі, без удзелу чалавека злавлілі двух акунёў — ды вялікіх, з Раманаву далонь! Паўглядаўся ў Рому, колькі разоў каўзануў вачыма па ім зверху ўніз — мо пазнаваў, дзе ён прыхаваў якога "Калашнікава"? Потым пачаў расхвальваць раку і цудоўны вечар і што грэх гэтым не скарыстацца: ён сто гадоў не купаўся ў сапраўднай рацэ... Пакуль усё гэта казаў, сцінуў з сябе кашулю і шапку, шорты, застаўся ў адных плаўках. Сказаў Рому, што калі ён не хоча з імі купацца, хай зноў наставіць вудачкі так, каб лавілі самі. А ён, маўляў, "міт дэн кнабэн этвас бадэн" (з хлапчуком крыху пакупаецца).

І прыстаў да мяне, выставіў руку, сціснуў тры пальцы ў шчопаць, пацірае імі, нібы ката ці сабуку да сябе маніць.

Мне распранацца не трэба, я і так даўно ў трусах — камары яшчэ не вельмі даймаюць, а падзагарэць можна. Кручу немцу галавою, маўляў, не хачу, не буду! І заўважаю, што ўсмешка-ўхмылка знікла з тлустага твару Вавулы, губы выгнуліся падковаю, канцамі ўніз, адвілі шчокі, як у бульдога. Хапечь мяне за левую руку, пацягнуў за сабою: "Не бойся... Не бойся, я з табою... Каля цябе блізка буду... Я добра плаваю!"

Не ведаю, што на мяне найшло. Цапнуў з усёй моцы, як сабака, за яго валасатую руку вышэй кісці. Аж галава мая трымце-

ла-дрыжала, пачуў пад зубамі, як тропнула, прарвалася скура.

"Думкопф!!! — зароў, як бык, Вавула, ірвануўся ад мяне. — Швайнгунд!.. — за-дзьмуў, задухаў на рану. Адскокваючы ад яго, я паспеў заўважыць, як у немца спаўзаюць на кісць, на пальцы чырвоныя кроплі.

Рома ўрэзаў мне ніжэй спіны магутнага шлепака, а гасцю хуценька сказаў: "Прабачце!.. Даруйце!.. Я зараз... аптэчку прынясу!" — і бягом да машыны. "Аптэчка? Гут, гут, шнэль..." — адобрыў немец, сеў на беражку. Люляе руку, час ад часу падзьмухае на рану.

Было ўжо не да юшкі. Брат прамыў яму вакол раны гарэлкаю, апрацаваў і самую рану — ёду ліў на шкадуночы, скарыстаў бінту мо цэлы скрутачак — "уладжваў міжнародны канфлікт".

Думалі: раз так, то немец ужо не пале-зе купацца, пасядзіць з вудою. Ніколеккі! Пасядзеў, паўздыхаў, пляснуў сабе па тоўстым сцегняку і палез у ваду.

Прыпяць у гэтым месцы была не вельмі глыбокая, але шырокая. Ішоў немец паволі, задзёршы абедзве рукі.

"Ром!.. — шапчу я. — Калі ён злчынец, то чаму мы выпусцілі яго, каб уцякаў? Чаму не скруцілі? Мы ж удвух!"

"Мы ж, мы ж... Мыш! Мышаня ты ў параўнанні з гэтым бугаём... Ты мо не так зразумеў што з падслуханага? Куды ён там дзенецца за разою? Няма пablзу паселішчаў... А ён жа голы!"

Немцу вада ўжо даставала да грудзей... Во, пад самыя пахі ўжо, да шыі падбіраецца... І тут ён падскочыў, колькі мог, узмахнуў рукамі і нырнуў.

Дый няма ўсё, няма...

"Ого! Рэкардсмен па плаванні пад вадою... Успомні, перакажы тое месца, дзе Вавелю загадвалі перабрацца на той бераг".

"Ну-у... голас так сказаў... ці напружаны: "Ныйрай чым глыбей! І ўдыхні на ўсе грудзі, свабодна... Плыві пад вадою чым даўжэй!"

"Стоі! Стоі! Яшчэ раз перакажы!"

Я пераказаў.

"Донэр-вэтэр... — вылаяўся па-нямецку Раман, стаў паспешліва, блытаючыся, распранацца. — Ты не памыліўся, іменна ў такой паслядоўнасці — ныйрай чым глыбей і ўдыхні! На ўсе грудзі! Вавель жа як зачумлены, усё літаральна ўспрымаў!.. Капут немцу! О, Божа, міжнародны скандал! Не адрэбціцца будзе!.."

"Вунь ён! Усплыў ужо!.. Жыватом дагары, як рыба! Цячэнне панесла!" — крычаў я.

Раман пабег па беразе, пераскокваючы кусты ці прадзіраючыся праз іх. Перагнаў ужо белую прадаўгаватую пляму на вадзе метраў на сто, сто пяцьдзесят і кінуўся ў ваду, паплыў сажонкамі напярэймы.

Пакуль ён змагаўся з цячэннем, асабліва, як назад ужо валачыў груз, я падскокваў, тупацеў, мітусіўся на беразе ад хвалявання. Ну чым, чым я мог памагчы Рому?!

Ледзь толькі Раман дастаў дна, павалок Вавеля дагары жыватом, стараўся, каб галава яго, твар быў над вадою. На беразе ўжо усклаўшы ўсцягнуўшы яго на купіну жыватом уніз, доўга гнёў гасцю ў спіну, каб выдушыць з лёгкіх ваду. Вылівалася яе праз нос і рот чамусьці мала.

Скаціў з купіны, мацаў пульс, слухаў, прыціскаючыся вухам да валасатай грудзіны, сэрца.

"Позна!.. Не пукае..." — разгнуўся, не можа сам адсапнуцца ад стомы.

А я, мабыць, зусім уздурнеў — зарагатаў, як ненармальны.

"Ты чаго? А-а... Не пукае — па-польску значыць — не стукіае."

І зноў давай ратаваць немца. І на сэрца доўга ціскаў — далонь на далонь, абяроч, і дыхаў яму ў рот, у нос.

Усё дарма...

Валаклі мы яго да машыны доўга-доўга, цэлую вечнасць! Намнога больш за сто кэгэ важкіх немца. Невялікі памочнік я был Раману, зусім абясцілеў ад загнаннага ўнутр смеху.

...Лёгка рыпнулі дзверы маёй палаты-адзіночкі з закратаванымі вокнамі.

А-а, галоўрач з'явіўся, той, каторага бачыў і ў пагонах.

"Ну што, скрыба? Тры дні прайшло, я прынес табе другі сшытак".

"Не трэба другога. Хапіла і аднаго, я ў кожную клеткачу пісаў. А больш няма пра што, вы і так ведаеце".

"Як галава — не баліць ужо? Я ў ардынатарскай чуў — цябе заўтра выпісваюць".

"У-у... Ур-р-ра!!!" — і я стаў у ложку на галаву, задрыгаў уверсе нагамі!

Нешта з песні ўспомнілася: "С войной покончили мы счёты..."

Пакончылі? А яна ж дастае яшчэ людзей праз многія пакаленні.

УПОРОВЕНЬ СА СВАІМ ЧАСАМ

У шэрагу заходнебеларускіх паэтаў, сярод якіх былі М. Танк, В. Таўлай, Н. Тарас і іншыя, узрушаная пакутамі роднага краю, актыўна ўлілася ў нацыянальна-вызваленчы рух і юная змагарка за лепшы лад жыцця, сялянская дзяўчына з Вілейшчыны — Ганна Новік. Яна рана сэрцам адчула, якую ролю ў абуджэнні свядомасці людзей нясе роднае паэтычнае слова — палымянае, пачуццёва-даступнае, што змага, як песня, ускалыхнуць душу і розум.

Нарадзілася Ганна Новік 25 сакавіка 1914 года ў горадзе Аўгуставе былой Сувалкаўскай губерні (цяпер Польшча) у сям'і каваля.

Аднак жыццё яе, поўнае цяжкіх выпрабаванняў і страт, прайшло ў ваколіцах любай ёю Вілейшчыны. Тут набыла яна першую адукацыю, рана спасцігла школу цяжкай сялянскай працы на чужой зямлі. У аўтабіяграфічных нататках "З перажытага" яна ўспамінае: "Голад быў у вёсцы. Памятаю, як ішлі мы з мамай капаць бульбу, якая яшчэ квітнела. Я ўпала на дарозе і страціла прытомнасць. Тады я ўпершыню стала адрозніваць багатых ад бедных, вельмі рана стала разумець складанасці жыцця..."

Рана зведала яна і крыўду нацыянальнага прыніжэння, што насаджала ў Заходняй Беларусі асадніцкая панская Польшча. Яе маладосць некалькі год бачыла роднае неба толькі праз краты турэмнай камеры. Мужна пераносіла яна і здзекі паліцэйскай улады. Допыт у дэфензіве стаў прычынай калецтва вока.

Пазней, у кнізе вершаў "Мае вёсны" яна не раз будзе звяртацца да падзей тых жахлівых дзён, каб расказаць маладому пакаленню, якім коштам ва ўсе часы заваёўвалася ідэя беларушчыны, права самастойна жыць на роднай зямлі.

Ганна Новік з кагорты тых, хто свой жыццёвы вопыт і паэтычны талент з любоўю аддавала роднай Беларусі, развіццю яе літаратуры і культуры.

Яе творчы набытак апошніх гадоў жыцця — паэтычны зборнік "Мая Вілейшчына", часопісны варыянт незакончанага апавесці "Другая сустрэча", шматлікія нарысы аб людзях працы, нізкі вершаў у перыядычным друку.

Балюча перажываючы той ідэалагічны землятрус, які не абмінуў яе пакаленне, пакінуўшы на ростанях няздзейсненыя ілюзорныя мары, у адным са сваіх вершаў паэтка з павагай да свайго чытача прасіла:

Калі віхура сённяшняга дня
І тых адкіне, з кім жыла дагэтуль,
І застануся, як калісь, адна,
На паўдарогі да абранай мэты —
Раскватаруйся у маёй душы,
Займі сабой усе яе пакоі,
Пачуцце адзіноты заглушы...

Не абласканая асабістым лёсам, яна заўсёды несла сваю дабрыню і любоў да людзей. І, як родная беларуская песня, паэзія Ганны Новік не згубіць свой след на літаратурнай ніве Бацькаўшчыны.

Іван ЛАШУТКА

Алесь РАЗАНАЎ:

"Кожны паэт па-свойму фармулюе мэту і правілы паэзіі. Інакш атрымліваецца не "язда ў незнаёмае", а язда паводле правіл дарожнага руху."

Алесь ЖЫГУНОЎ. "Пагавары са мной пра восень..." (зборнік вершаў; Мінск, ЗАТ "Веды", 2004г., прадмова С.Рублеўскага, рэдактар В.Феранц, 500 экз., 108 стар.)

Не больш як месяц таму ў сувязі з юбілеем паэта ў кароценькай віншавальнай прадмоўцы ўжо спрабаваў выказацца адносна яго паэтычнай творчасці і нават, жадаючы паказаць добрае веданне і памятливаць, трошкі перабольшыў сваю дасведчанасць і, не зазірнуўшы для зверкі ў літаратурныя даведнікі, не зусім дакладна назваў вершаваны зборнік Алесь Жыгунова. А называліся яны так: "Матчына вышыванка" і "Мая Тройца", а не Матчына калыханка і Тройца, як я памылкова напісаў. Яшчэ раз прашу прабачэння ў аўтара.

Аднак жа не так груба я і памыліўся, каб з таго можна было зрабіць вывад, што творчасць А.Жыгунова мне невядомая. Хоць, аднойчы выключыўшыся з літаратурнага працэсу, паэт і сам разуме, наколькі няпроста яму цяпер, аўтару з далёкай правінцыі, нанова ўпісацца ў кантэкст беларускай літаратуры, паэзіі ў прыватнасці. Зрэшты, скажаць, што нешта глыбока зрушылася за той дзесяцігадовы прамежак Алесевага маўчання ў нашым красным пісьменстве, і тое ўзрушэнне, як хвалі ад землятруса, дакацілася да самога Глыбокага, не выпадае... Уся беларуская паэзія, за выняткам лічальных твораў, засталася на ўсё тым жа, даўно вытапаным, купала-колосаўскім папасе. Алесь таксама, як яно будзе ні крыўдна (а мо для каго і ганарова), не пераступіў той акрэсленай умоўна-падушчынай мяжы. Як піша ў прадмоўцы да зборніка выбітных віцебскіх пісьменнік Сяргей Рублеўскі: Алесь Жыгуноў "плённа ўрабляе (слоўца не зусім тут пэўнае. — ЛеГал) паэтычную дзялянку "ціхай лірыкі".

З гэтым цяжка не пагадзіцца. А.Жыгуноў піша:

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

У цішыні суніц і векшаў,
Сярод радні сваёй лясной
Я зноў вяртаюся да вершаў,
Я акупаюся ў спакой...

...І ўжо цудоўна разумею,
Што тут жыве душа сама.
У храме радасці нямею:
І словы ёсць. І слоў няма.

Апошні радок цудоўны. Перш за ўсё сваёй праекцыяй на ўсю яго цяперашнюю творчасць. Бо паэт Жыгуноў па натуре сваёй чалавек узнёслы, часам паспешлівы і неабачлівы; энергія і эмоцыі яго настраёвай натуре часта б'юць праз край, асабліва падчас супрацьстаяння яго ўнутранага і знешняга свету. І тут некаторыя яго словы могуць быць і *выпадковымі пры значным, і ўзнёслымі пры звычайным*, проста кажучы, не заўсёды адэкватнымі зместу і форме жыцця.

Жыву — нібы ў садок хаджу дзіцячы:
За кожнай пляйкай яркаю бягу,
А просценькай жыццёвае задачы
Рашыць і не хачу і не магу.
Абрыдлі ўжо дакучлівыя кніжкі,
Яно й без іх няшчырасці стае.
А дні мае, як шэранькія мышкі,
У норкі пахаваліся свае.

Ці не праўда, ёсць нешта ад паэзіі ў гэтым, на першы погляд проценькім, вершы... Ёсць тут, дарэчы, і падказка да нашых спрадвечных нацыянальных пытанняў, у тым ліку і літаратурных, якія мы не хочам вырашаць не толькі таму, што не можам, а таму, што не пераадольваем сваёй ментальнай унутранай канстытуцыі адносна іх вырашэння...

Безумоўна, Алесь Жыгуноў *пасталеў і ўвасобіўся* як чалавек і грамадзянін, але да гэтай пары ўсё яшчэ бессаромна гуляе са словам у жмуркі, не спрабуючы, аднак, зарабляць, як некаторыя ў сталіцы, на *няхшчаснай паэзіі прывідных дывідэнды*. Гэта зольшага сучаснае, хоць і не дае пэўнасці на будучае.

Як дзіўна: я умею дараваць
І Біблію штодня чытаю крышку.
Умею весяліцца, гараваць
І напісаць прасветленькую кніжку.
Калі ж паклічуць некалі на суд,
Не буду я вышукваць апраўдання.

Ды пакуль "не требует поэта к священной жертве Аполлон". Як і многіх з тых, хто сёння піша вершы... І гэта наводзіць на сумны раздум.

Анатоль ЦЫРКУНОЎ. "Memento mori" (вершы; Мінск, УП "Тэхнапринт", 2003г., адказы за выпуск А.Аношка, 250 экз., 86 стар.)

Вусцішна зважаючы, як аграмадная постаць Анатоля Цыркунова па-ступова і безвыходна запаўняе сабою мой невялічкі лімаўскі пакой, нека самі сабой узгадваюцца словы вялікага пралетарскага пісьменніка Максіма Горкага напісаныя ім адносна фізічна дробнай фігуры вядомага балшыўскага генія: "Какая глыба, какой материй человек!" М-да... Цыркуноў — былы оперны спявак і, як цяпер аказваецца, паэт. У яго глыбокі ўдых і густы роўны голас. Піша ён па-руску і па-нашаму: па-беларуску — гумар, па-іхняму — *стихи*. Што дзіўна, вершы ў яго добрыя.

И меня судьба ломала,
словно черствую коврижку,
Но и мне она давала
Временами передышку.

Расцветал и я весной,
Молодой и непокорный,
И был ясным надо мною
небосвод нерукотворный.

Ды і ад усяго (па ходу зазначу, па-мастацку выдадзенага) зборніка засталася ў мяне здаровае ўражанне, не раўнуючы як ад ранішняй чаркі жытнёўкі ў замутнёнай маладосці... Прашу прабачэння за вульгарнае параўнанне, але хто зведаў, той зразумее... Вершы А.Цыркунова ўдасканальваюцца вопытам жыцця, паэзія абрамляецца мастацкім досведом: мінімум слоў, норма душэўнай энергетыкі і каліва падтэкставага намёку.

Блажен, кто нище и убого,
Живя, не кланялся дельцам,
Кто не злословил имя Бога,
В угоду подлым и лжецам...
...Блажен, кто может, умирая,
Просить Творца в конце пути:
Я грешен, Господи, для рая
Позволь в чистилище войти.

Падчас, праўда, там-сям пачынаеш лавіць Цыркунова на ненаўмысленных класічных перайманнях. Асабліва — рубцоўскіх ("в снегу кладбищенские ели", "жизнь не знает грядущих потерь, // и не помнит былых потрясений")... Гэта не загана, а пасуповае набліжэнне да класікі, і значыць, адыход ад графаманіі і гладкапісанна. Адчуваюцца і водгукі Басё ў некаторых "трехстишиях" ("Нырять скорее в пруд, // Глупый лягушонок, // Страшный аист идет"; "Одинокая сосна // Приютила на ночлег // Бездомного ворона"). Хто са знатакоў паэзіі не памятае гэтыя хоку вялікага японца: "Старый пруд, // Прыгнула в воду лягушка, // Всплеск в тишине"; "На голой ветке // Ворон сидит одиноко, // Осенний вечер"... Аднак большасць твораў Цыркунова выклікаюць жывы чалавечы водгук ("Смертнику в его камере // Все шаги извне // Кажутся шагами смерти"; "Вечерние сумерки, // На опушке леса // Встретились день и ночь"; "Монашки в своих // Черно-белых одеждах // Похожи на ласточек"). І, раптам, — правалы ў мастацкім гусце ("Осторожно, бабушка, // Танцует канкан, // Не вывихни ногу.") І хоць падобныя аўтарскія заговоркі не частыя, а ўсё ж рэдактар у кніжцы быў бы не лішнім. І сама кніжка была б, хоць і танчэйшай, але раўнейшай.

Пока писал трехстишия,
Прошел зимний день,
Короткий, как наша жизнь —

канстатуе аўтар на завяршэнне. Гучыць як эпітафія — цудоўная, але занадта песімістычная... Няўжо ж не дачакаемся вясны?..

Дзіцячыя кніжкі сёння выдаюцца не толькі ў дзяржаўных выдавецтвах. І гэта добра. А галоўнае, што і самі кніжкі — добрыя. У пераважнай большасці.

Аповесць-казка "Спрэчка анёлаў" Ірыны Жарнасек, ужо вядомага наваполацкага празаіка, разлічаная на дзяцей, якія самі ці праз бацькоў вызнаюць хрысціянскую веру і ўжо знаёмыя з азамі богадухоўнасці. Спрадвечная барацьба сілаў Зла і Добра тут перадаецца праз больш тонкую метафарычную матэрыю. Чалавечыя анёлы-ахоўнікі — Чорны і Біліскучы — змагаюцца за ўладу над душой хлопчыка Міхаські. Першы падбухторвае яго да хлусні, гультайства і шкадлівасці, а другі спрабуе спрычыніць яго да вучобы, паслушэнства і добрых спраў. У рэшце рэшт, барацьба паміж анёламі за хлопчыка разгортаецца настолькі жорстка, што яны ў сваім змаганні на пэўны час забываюцца на самога Міхаську. І ўсё ж воінства Міхаіла Арханёла перамагае д'яблага воінства Чорнага анёла. Сілы Добра і на гэты раз, дзякуючы сваёй непарушнай веры ў Бога, святкавалі перамогу. Да таго ж, Чорны анёл, лётанчы ў цемры, прыліп да разлітага клею, а Міхаська ўключыў святло... Святло ж для цёмных сілаў смерці падобнае. Што і здарылася.

Праўда, толькі ў казцы Ірыны Жарнасек, а не ў нашым жыцці. Самі ж мы ўсё яшчэ назіраем за змаганнем Добра і Зла, застыўшы ў паняверцы: хто ж з іх гэтым разам пераможа і выбера нас? А ці не пара й самім, не чакаючы таго выбару, перайсці ў тым змаганні на светлы бок?

Ірына ЖАРНАСЕК. "Спрэчка анёлаў" (аповесць-казка; Мінск, выд-ва "Про Хрысто", 2004г., мастак І.Гардзіёнак, рэдактар К.Ляль-Зла і Добра тут перадаецца праз больш тонкую метафарычную матэрыю. Чалавечыя анёлы-ахоўнікі — Чорны і Біліскучы — змагаюцца за ўладу над душой хлопчыка Міхаські. Першы падбухторвае яго да хлусні, гультайства і шкадлівасці, а другі спрабуе спрычыніць яго да вучобы, паслушэнства і добрых спраў. У рэшце рэшт, барацьба паміж анёламі за хлопчыка разгортаецца настолькі жорстка, што яны ў сваім змаганні на пэўны час забываюцца на самога Міхаську. І ўсё ж воінства Міхаіла Арханёла перамагае д'яблага воінства Чорнага анёла. Сілы Добра і на гэты раз, дзякуючы сваёй непарушнай веры ў Бога, святкавалі перамогу. Да таго ж, Чорны анёл, лётанчы ў цемры, прыліп да разлітага клею, а Міхаська ўключыў святло... Святло ж для цёмных сілаў смерці падобнае. Што і здарылася.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР

Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана
БЕРАСЦЕНЬ,

Леанід
ГАЛУБОВІЧ,

Віктар КАВАЛЁЎ,

Вольга КУРТАНІЧ,

Віктар ПАТАПЕНКА —
намеснік
галоўнага рэдактара

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220003, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-79-65
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-84-61

Электронны адрас:
e-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце —
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютарнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 1715
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
24.03.2004 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 490

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12